

GRANS EXEMPLES *

II

LA RENAIXENSA DE HUNGRIA

Nous avons négligé nos devoirs envers nous-mêmes, envers nos ancêtres et leur gloire, et nous en sommes punis; désormais ne parlerons entre nous que notre propre langue, et par un patient travail à la fois poétique et grammatical, préparons-lui un grand avenir politique. Pas d'insurrection, pas de résistance illégale, même contre un souverain qui viole toutes les lois: la lyre et le dictionnaire nous vengeront mieux que le fusil.

ÉDOUARD SAYOUS.—*Histoire générale des hongrois*

ONSTITUEIXEN l' imperi austriach, que poch á poch sots lo ceptre y la acció de una mateixa familia regnant ha anat formantse, diferents estats la extensió y nacionalitat dels quals es variada. Los Habsbourg l' han creat, així com los Capets fundaren la monarquia francesa, y son centre ha sigut lo ducat (després archiducat) de Austria

* Vejas LA RENAIXENSA del dia 1 de Febrer de aquest any, núm. 2, LA RENAIXENSA DE IRLANDA.

com per l' estil del Illa de Fransa, que fou lo gèrmen del reyalme de Lluís XI. Es l' imperi de la Austria, donchs, un aplech de nacionalitats, y que en llur unió servavan sas lleys, usatges, organisació, en fí, la seua constitució històrica; tant es aixís, que 'l llas més fort, gayre bé l' únich que era sosteniment del tot orgánich fins á 1847, fou l' emperador y sa dinastia, personificant la monarquia y garantint la seguritat y drets respectius á tants de pobles, de tantas menas de lleys y de llenguas que la naturalesa y 'ls canviaments polítichs feyan viure uns al costat dels altres formant una confederació monárquica. ¹

No altres certament son los fonaments de la monarquia espanyola.

Mes encara no es solsament aquesta la derrera semblansa que l' imperi del Austria ab la formació de Espanya presenta. Duas grans épocas té la historia de Europa en las que 'l principi de unitat s' ensenyoreix gayre bé de tots sos pobles: lo Renaixement del sicle xvi y 'l cessarisme del sicle xviii, y en abduas temporadas Espanya y Austria senten los efectes de est principi polítich. En la primera, Hungria queda unida pel llas de la monarquia ab l' Austria, y Catalunya y la Corona de Aragó en la mateixa forma ab los demás regnes de Espanya; en la segona temporada Catalunya es malmesa per l' estrange-risme francés de Felip V y sos successors, mentres ho va esser Hungria per l' esperit francés també de María Teresa y Joseph II; després ensá... veja 'l lector ab aquest article si més semblansas hi troba.

DECADENCIA Y CENTRALISACIÓ.

—MARIA TERESA.—JOSEPH II.—DE 1460 Á 1790.

Perque son las derreras clarors del dia se complau l' esperit en contemplarlas, y la recansa que al fons del cor va creixent al perdre 'ls horisonts la seua vermellenca

¹ P. DE HAULLEVILLE.—*Les institutions représentatives en Autriche*, cap. II, Bruselas 1863.

claror es la més forta recansa; pel mateix estil es y no altre lo que ha passat á Hungria ab lo recort del rey Matias Corvin, puig fou lo derrer que regí veient lo poble dels magyars gran y lliure y perque darrera de ell, com una nit estesa, esdevingué la més sobtada, trista y esgarrifadora decadencia.

Vinguda de un rey foraster, Ladislau II de Bohemia: convulsió de una guerra civil política y social, en la que fou cap de ala un noble anomenat Zapoyla, en la que 's suslevaren las gents del camp ab gran soroll de revolta y no hi hagué pau entre ellas sino després de interminables sacrificis y de crueltats sense exemple: invasió dels turchs que en la batalla de Mohacs posaren als peus de Soliman lo Magnífich dos mil testas húngaras, sagnosa presentalla en la que 'l cap del mateix rey Lluís II no hi mancava: una altra guerra civil entre dos pretendents Joan Zapoyla y Ferrando de Austria: veus aquí las causas que posaren la Hungria sots lo domini ó unió del Austria en mancos de cinquanta anys, que son com alguns minuts en la vida dels pobles.

Era rey de fet de Austria y Hungria Ferrando I poch apres de 1526 y rey sens contradicció l' any 1540. La nació magyar durant lo regnat de aquest va passar com en un seguit de guerres contra 'ls turchs, fent empero de tant en tant sentir las seuas queixas perque 'l rey expressament molt de temps sens provehir las grans magistraturas nacionals passava, y perque també totas las administracions eran dels alemanys, y perque las capitanías militars forasters las tenian. Del regnat de Maximiliá II y Rodolf no més que altres decepcions y agravis guarda la Hungria y així en los demás següents fins al de Leopold I, en que las queixas y 'ls planys de la nació se tornavan en grans revoltas militars, precipitadas per la antipatía entre 'ls capitans alemanys y húngaros y per las malvestats y escándols que feyan en la terra que bé tenian com á conquistada. De aquest temps (siccle xvii) es lo recort de terribles escarments que espahordiren la Hungria y ab

los que fou donada corona de martyr als principals capdills de las insurreccions, que quasi sempre las atiava ab una má la Fransa y ab una altra la Turquía. Y era més endevant major l' afany de Fransa en sostenir ab instigacions y ab tropas als descontents de Hungria, per rahó coneguda de la malhaurada guerra de successió que's mogué á Espanya entre 'l net de Lluís XIV, Felip V, y Cárlos de Austria germá del emperador Joseph I; era en aquella temporada 'l capitá de la insurrecció húngara, y fou aquesta la derrera, Rákóczy, que finí prenent refugi á Polonia y després á Fransa tant bon punt la pau de Szathmar (1711), en que 's restabliren encara las lleys essencials de la constitució magyar, fou firmada.

Es del regnat de María Teresa la propagació de la influencia austríaca en las costums de Hungria y l' absorviment de aquesta, fet de una manera manyosa y més ó menys quieta. Ben al contrari del que l' any 1741 los húngaros se esmaginaren, puig que aquell tan conegut exemple de caballerositat, aquella commoció entussiasta del esperit magyar per una reyna viuda que 's presentava endolada ab son fillet als brassos, devant de la dieta aplegada, y aquells crits de *moriamur pro rege nostro María Theresa*, per més que 's diga, no poden pas retraurers com á mostrars de un entussiasme y rendiment espontani y sense reflexió; la noblesa húngara, com otras voltas va esser llavors també una nació cabaleresca y llegista tot á la vegada; fou veritablement adicte, afectada y generosa, mes sense perdre la seua sanch freda de jurisconsult per una sola estona. ¹ Era la proclamació de María Teresa ab aytals condicions un medi de traure de la corona satisfacció dels *greujes* ó agravis que 'l govern del anterior monarca Cárlos de Hannover fet los hi havia: era pel demés un camí pera no sols deturar la perdició de las llibertats húngaras mes fins pera haberne de novellas, sobre tot,

¹ ÉDOUARD SAYOUS.— *Histoire générale des hongrois*, lib. 6, cap. 11. París Didier, 1876.

desde que la elecció de Cárlos de Baviera pera regir l' imperi donava peu á una guerra civil entre dos pretendents de un dels quals havia de esser la cort y refugi 'l regne de Hungria, y així com fins llavors la ingerencia dels ministres alemanys y austriachs humiliava als húngaros, de aquell dia endevant aquets esperaren pendre la revenja governant ells tots los negocis y tenint llur influencia demunt de tota la Austria.

Empero, fou, que Maria Teresa no va afanyarse massa en satisfer los agravis de la Hungria, y á quiscuna representació que sobre aquest punt li feyan esdevenia un conflicte, que mes de una vegada sapigué arreglar repentin escenas melodramáticas, lo públich espectador de las quals erán los diputats de las dietas y ella la gran artista. Va serli, á mes de son talent, de gran auxili la mateixa guerra civil; finida aquesta y durant la pau que trascorregué del any 1748 á 1756 comensá Maria Teresa una política tan perjudicial com agradosa. Per l' estil dels governs de Florencia y de Venecia en los derrers temps de la etat mitjana probá de introduhir la vanitat, las modas y 'ls plahers de las corts de Europa senyaladament de la francesa; y aixi va atraurers á Viena los hereus de las primeras casas senyorials de Hungria, deixant llurs castells no mes per las afeminadas festas y entreteniments de la temporada de estiu; al costat de la reyna aquells braus y mitj ferotjes magyars endolsaren son caracter y mudaren de trajo y fins de fisonomia y aspecte. Aquell jovent que havia de esser lo porvenir de la Hungria s' enjoyá en demés ab noms retumbants, ab títols de comtes, barons y fins de princeps, sens recordar que de tot aixó 'ls antichs nobles magyars sempre se 'n burlaren, y, maridantse, molts de ells, sots la manyosa direcció de la reyna, ab fillas de noblesa alemanya y austriaca, perderen sos antichs usatjes y fins deixaren de parlar la llengua nacional y l' llatí tan popular á Hungria, que fou posat com en ridicol, preferint en tot la llengua alemanya. Per la ensenyansa del minyons húngaros obriren las portas del col-legi *Theresia-*

num, ahont l'alemany era l'idioma oficial de la escola. Mes endevant s' estatuiren ordes militars y guardas de honor, y aixó ab la escusa de fer públich homenatge á la ardidesa militar del primer dels pobles fidels á la monarquia, però, al cap devall tot anava portant sens endonarsen al propòsit de fusionar la Hungria dins de la Austria alemanya.

Com que la petita noblesa, la noblesa de espardenya com diriam á Catalunya, servava encara ab tota fortalesa l'esperit nacional magyar, hagueren de mostrarse 'ls goberadors y demés oficials de la corona molt complacents y per demés manyosos, pera introduir las reformas administrativas que á sota ma desfiguradament plantejavan. A cada manifestació de disgust popular posavas la reyna en camí, visitava la Hungria, y en festas militars y de tota mena entretenía l' poble y l' perill desviava. Lo cesarisme centralisador no gosá ser desvergonyat y clar fins en temps del emperador Joseph II.

Era la vida del successor de Maria Teresa, diu un autor á qui en aquesta compendiada relació seguim, físicament, moral é intel·lectual encongida y contreta, lo que va donarli, unas voltas per acceptació, per forsa altrás y voluntaria altrás, com una segona naturalesa. Habia arribat á possehir un menyspreu absolut dels obstacles interiors ó exteriors, de la tradició, de la experiencia acumulada, en fi, sota una envoltura alemanya 'l temperament de la revolució francesa amagava. ¹

Notan las darreras paraulas tota la síntesis del regnat de Joseph II, l' unitarisme democràtic, enderrocador y cesarista de la revolució jacobina francesa arribava ab totes las consecuencias clara y neta com la altiva franquesa del emperador que la duhia que ja no estava per proseguir las calmosas seduccions de la politica de sa mare Maria Teresa. Aixís es que prenent per palanca de sos esforços la burocracia, la gent de sou y manament com deyan los vells catalans, va refiarse completament per al-

(1) E. SAYOUS. *Hist. gen. des Hong.* llib. 6, cap. III.

cansar son propòsit centralisador, de ordenaments y reglaments, ordes y contra ordes, que alsaren arreu una total anarquia legislativa. De sas primeras disposicions fou lo posar la capital á Buda, no pas perque aquesta antiga ciutat reprengués sa primitiva importancia, sino perque matematicament era l' centre del reyalme.

Inseguint en sa resolució centralisadora ordená al 7 de Abril de 1784 que la corona sagrada de S. Esteve ab que ls reys magyars se coronavan, fos aportada y entre las altres coronas del imperi se guardás á Viena. Malgrat y esser aixó contrari als sentiments, á las lleys y á la historia de Hungria l' orde fou executada.

Va esser suprimit lo llatí com á idioma oficial ó diplomátich de Hungria, donant per rahó que una llengua morta no podia per molt temps esser conservada.

Mes endevant preguntadas las cancellerias, convenientment previngudas, sobre si l' magyar era idioma á propòsit per la expendició dels afers que al regiment politich espectan, contestaren á la una que no 'u era, y fou ordenat llavors que la llengua oficial fos la alemanya.

Y pera que l' exemple de la centralisació cesserista y francesa ne fos aportat en Hungria fins sos derrers termes, Joseph II partí la terra húngara en 10 cercles, que com los departaments á Fransa y las provincias á Espanya, no tenian relació de cap mena ab las regions que la naturalesa forma ó que la historia imposa. Y mentres aixó, arreglava 'ls tribunals de justicia també á la francesa, y rompia l' organisació feudal, y com á vera mostra de un home teórich, mes sabi en abstractes principis y projectes metódichs que en prácticas entesas y fredament experimentadas, malacontentava al Austria y á la Hungria plegadas en son ensaigs de las teorías fisiocratas pels comercis é industrias. En veritat ha dit un nou historiadore, que Joseph II no pogué capir fins en lo derrer any de sa vida tota la gran errada que fet havia, puig que sembla volgué esmenarla, així que algunas de sas lleys foren per ell mateix derogadas.

LA RENAIXENSA LITERARIA POLITICA.

LA REVOLUCIÓ FRANCESA.—DE 1790 Á 1815.

«Una senyal fou donada per totes las encontradas de la
 «Hungria, per las valls transilvanas, per tot arreu ahont
 «la llengua nacional y l' patriotisme vivian; per haber
 «descuidat nostres debers respecte á nosaltres mateixos,
 «respecte als nostres antepassats y llur gloria, ne som ara
 «castigats; de avuy endevant parlarém no mes que la
 «llengua nostra propia, y mitjantsant un treball pacient,
 «que sia aixis poetich com gramatical un gran porvenir
 «politich preparemli. Res de insurreccions, res de resis-
 «tencia il-legal encara que sia contra un sobirá que totes
 «las lleys viole: la lira y 'l diccionari nos venjarán millor
 «que no pas lo fusell.»

Y aquí comensa la renaixensa de Hungria. Foren sos precursors en lo regnat de Maria Teresa, lo prosista Mikes, lo poeta Raday, Bel un dels fundadors de la historia y la filologia nacional, lo baró de Orczy poeta y coratjós home de armas aquell qui en sos cants definía aixis la patria: «la terra 'ls límits de la qual Deu mateix ha senyalats.» Tots aquets hem dit que al regnat de Maria Teresa corresponen, puig aquesta bo y tota la seua trassa no va comprendre que 'l jovent magyar posat á Viena per dur á cap sos propósitos, ab més facilitat també pendria patró de las novas ideyas que del Occident venian: entre 'ls mateixos magyars de sa guarda noble, 'l mes distingit de ells Bessenyei, va ferse general la afició á la literatura francesa que imitaren en llengua húngara publicantse ben notables obras de imitació en sentit patriótich, fins al punt de que la censura posá entredit á un poema per l' istil de la Henriada y que l' héroe era l' gran rey dels húngarós Matias Covin.

Hi habia ja no solsament la escola francesa que á mes de lo sus ara dit, arreglava 'l teatre de Moliere á las cos-

tums magyars, sino la escola clásica y la escola popular que sense exóticas imitacions cantava 'ls héroes de la terra húngara, llavors que vingueren las ordes de Joseph II en favor de la llengua alemanya; mes que may desde aquell dia se cantá en los poemas épichs, y en la escena 'ls grans homens antepassats de la rassa magyar sortiren, se purificá la llengua ab grans treballs linguístichs, los primers periódichs magyars se fundaren y fou la fundació també de una Academia nacional preparada.

Commogué ben aviat la Hungria 'l terratremol polítich y social de la revolució francesa justament en dias que per mort de Joseph, Leopold II lo trono imperial ocupava; y com á poble de bon seny á qui las desgracias ensenyat habian la sabiesa de la experiencia, de tot l' ideyalisme cosmopolita de la llibertat á que Fransa als pobles de la terra convidava va saber passarsen sense ell, mostrant que cap falta li feya, puix que en parlant de llibertat cregué que no invocava pas un principi cosmopolita sino nacional, y que millor pera la Hungria era la seua propia tradicional é histórica. Aixi donchs á Hungria com á Irlanda l' esperit revolucionari tornás ab nacional y restaurador de las vellas llibertats perdudas.

Y fou la primera manifestació de aquest esperit de seguida que l' ceptre imperial estigué en mans de Leopold II així que en molts indrets de la terra húngara ab totas las ordes y reglaments del rey difunt ne foren fetas grans fogueras al resplandor de las quals vá ballar tot lo poble ab gran soroll y alegria. Com ab foll entusiasme entrá de moda l' vestirse ab lo trajo magyar, arreconant, sobre tot las donas, los feixuchs vestits de estil alemany; per tots los salons y per tot arreu no s' parlava mes que l' idioma nadiu, aytant que la munió de professors de llenguas estrangeras se veyan en lo cas de apendrel y ensenyarlo y aixó per no veurers en la miseria; en fi en un dels comtats en que dels mes fantasiosos era la majoria, fins va proposarse, y ab tota resolució se sostenia que devia rebujarse tota cosa que de civilisació occidental fos pervin-

guda, y no mancós que per tornar á trempar lo caracter húngaro s' establis la mena de viure dels primers scitas ó s' hi avesás als noys que pujavan.

S' havia presentat l' emperador desde un principi com volent sostenir la tradició de Joseph II, mes aquellas manifestacions populars que ara hem ditas y part també l' que entre las novas ideyas be corria com á cosa entesa la de que la soberanía era del poble y que sempre á Hungria la magestat fou feta per elecció, y altres, que sobre tot en las vilas y ciutats tothom las deya y repetia, va creure que era gran consell de prudencia mudar de camí emprenent com de fet lo de convocar la dieta de Hungria. Aplegada la dieta ¿en quina llengua se estendrian las actas? Veus aquí una de las primeras qüestions que s' proposaren y com fos resolta en favor del llatí y sobre tot de la llengua magyar que ab aixó quedava declarada oficial, lo decret fou rebut ab gran soroll de entusiasme; y fou lo primer esclat de un de major que retrunyí per tota la Hungria quan va saberse que Leopold II ab gran acompanyament era arribat á Presbourg y en mitj de la noblesa magyar y de la munió del poble que cridava *eljen, eljen* (viva, viva) cabalcant al cim de la montanya reyal y esgrimint la espasa als quatre vents com per desafiar als enemichs de la patria, habia fet jurament de servir las llibertats de la terra húngara.

Mes lo Deu qui guia als princeps y 'ls pobles regeix volgué que tan bonas disposicions de Leopold II no fossen lo comensament de la independencia de la Hungria, sino que per obtenir aquella, nous y mes grans sacrificis ne fossen fets pel poble magyar, com si ab la suor de son front y ab l' éscampament no escás de la seua sanch hagués de comprarla. Era pujat al escambell del imperi austriach aquell emperador Francesch II, lo déspota y escarceller del poeta y patriota, del que en virtuts y heroisme pot aparellarse ab los primers martyrs cristians, de aquell libertador de la patria italiana: l' incomparable Silvio Pellico. Per qui conega, y pochs son los que aixó

no pugan dir, lo preciós llibre *Mie prigione* del autor de *Francesca di Rimini*, podrà compendre quinas foren las llibertats que s'esperavan pels húngaros sots lo govern del rey que tenia pels partidaris politichs presons com las de Spielberg. Aquellas historias de sufriment, aquella mort llarga y turmentosa dels condempnats à *carcere duro*, Hungria també pot comptarla de molts de sos distingits fills que per un moment somniaren ab las ideas democráticas que la revolució francesa escampava, y com de sempre, foren las primeras víctimas, poetas, historiadors y publicistas per pena de haber sigut precursors de novas ideyas ¹.

Ben diferenta havia de ser la historia de Hungria de com la esmaginaren los que ab mes poetich deliri que ab veritable seny acullir volgueren las ideyas revolucionarias francesas. En la grandiosa lluyta que l' Austria y després totas las potestats de Europa avingudas contra la revolució y despres contra Napoleon emprengueren, cap com Hungria escampá tan á dojo la seva sanch y 'ls seus diners, y aixó perquè Francesch II ab una trassa, que de diplomátichs y governants pot retraurers per estudi, va saber aprofitarse de la fidelitat may duptosa dels húngaros per la monarquia, y del esperit caballeresch de un poble que al recort sol de una situació semblant á la que un dia tingué per ells Maria Teresa, se posava tot en ar-

¹ SAYOUS á qui aném seguint explica curiosissimas y sentidas historias dels que podriam anomenar jacobins de Hungria. Lo gòbern de Viena descubrí un complot que s' preparava per á plantejar de sopte, fins tal volta per medi de una *convenció nacional*, los principis igualataris del lliberalisme francés. Aquest somni, que no pot dírsen altra cosa parlant de una terra com la de Hungria, fou de ben trist despertar. Als 20 Maig de 1795 demunt del catafalch las testas dels 5 primers conspiradors rodolavan: un de ells, Laczkovics va posar lo cap sota la destal del butxí cantant aquells versos de Horaci: *Justum et tenacem propositi virum*. Y foren altres transportats «lluny de «sa patria, prop de una salvatjosa frontera en mitj de neus y dins de una crudel fortalesa que s' alsava de l' abisme fins á las boyradas;» consumintse allí, son esperit cristiá com lo de Pellico s' abressava ab Deu en las horas de desesperació cridant en mitj de ells lo poeta magyar Bacsányi «¡pare, pare, creador, senyor y sustentació nostra no 'ns abandonis!» ó á voltas quan distrets en lo trist paisatge que contemplar podian, encara ab la mateixa il-lusió en una de sas poesias deya: «que es lo que canta l' aucell que vola joganer devant de las rejas de ma presó? A tu te canta oh llibertat!»

mas. Per aquest esperit que 'l talent reposat y resolt del emperador dirigia, s' explica millor que de cap manera l' heroisme de aquells esquadrons de magyars que en las grans campanyas de 1799 fins á 1815 foren de anomenda sens igual en totas las batallas y no de altre manera s' han de veurer los esgarrifadors aplechs dels seus cadavers en los camps de Wagram y Marengo.

Veritablement la guerra contra Fransa era tornada per trassas del emperador una qüestió nacional; sols en las curtas temporadas que hi hagué de pau, y al refredarse per una estona l' entusiasme de la noblesa húngara, al veure á son entorn decaure la agricultura á qui la guerra habia pres *cent mil* homens, callat lo brugit de la lluyta y las cançons belicosas ab que la literatura magyar llavors va desfogarse, las Dietas ab mes bon seny entengueren que tants extraordinaris sacrificis una compensació requirían. Era hora de compendre que no n' hi havia pas prou en que l' emperador se presentás á presidir la assemblea vestit ab lo trajo nacional magyar, á despit encara de lo malament que li esqueya, ni que las paraulas de la «sempre per mi estimada terra de Hungria» bastavan pera garantir las antigas llibertats ni la prosperitat de la terra, puix que ab la mateixa facilitat ab que Francesch II prenía l' titol de emperador *hereditari* y aixó era contra tota lley y tradició de Hungria ahont sols era rey y encara ab caracter de *electiu*, qualsevol altre fonament de la constitució sense com vá ni com vé si li passava pel cap també violaria. Comensavas á planyers tothom durant aquellas curtas temporadas en que la pau regnava, de lo que sus ara hem dit y del poch cas, per no dir persecució que la literatura magyar patia, senyaladament era mal vist que l' teatre húngaro anás decaygut mentres ab grossas quantitats de diners lo de Viena l' govern sostenia.

Ab aquestas impresions generals de la opinió pública s' obrí la Dieta l' any 1807; aquesta assemblea refugi en tots temps de la llibertat magyar fou com pocas vegadas llavors la arca salvadora del pacte fonamental entre Hun-

gria y la corona, de las antigas institucions y sobre tot de la llengua magyar que per tot lo diplomatich y oficial fou introduida aixi com en la ensenyansa y en las predicacions religiosas. Element aquest derrer poderosissim per sostenir la nacionalitat magyar, ab lo que si va consentirhi l'emperador creyém que no fou pas per debilitat, com alguns autors suposan, ans per freturosa necessitat en consideració á un poble que ho pagava ab sobras de or, sanch y sacrificis.

«La llengua es un tresor fins més preciós que la «constitució puix la constitució pot restablirse y no la «llengua que es la nacionalitat mateixa.» Aqueixas paraulas son de un dels mes anomenats diputats de aquella dieta: Pau Nagy. Bo y esser en sa joventut, á ell va deurers llavors que á ningú mes, la reconquesta dels principis autonomistas y aixó per son talent y per haber prés com á única bandera la *resistencia legal* ab la que mes endevant l'inmortal Deak habia de salvar la patria magyar compromesa pel partit de la forsa y las revoltas. Ab aixó tots dos no eran mes que deixebles del gran O'Connell.

Veus' aquí donchs una historia y una ensenyansa com la de Irlanda; veus aquí un sistema que porta garantida la seva eficacia.

LA SEGONA RENAIXENSA LITERARIA.

KISFALUDY. — SANDOR PETOEFI.

Foren los anys que á la cayguda de Napoleón I seguiren, de calma ó millor de repós per la política de un poble escolat en tantas batallas y empobrit per tants de sacrificis, mes si la renaixensa politica dormia, la literaria llavors ben desperta vetllava pera servir la vida nacional de Hungria.

Una escola molt semblant á la romántica, si ja no era la mateixa ab la especial fesomia de la rassa magyar, treballava per á fer mes suau la llengua nacional en la poesia y en la oratoria.

Com lo romanticisme cercava son ideyal en la edat Mitjana, ab sas lluytas, ab sas llibertats, ab sa fé amorosa y relligiosa y ab tota sa general grandesa, tornaren á sortir per Hungria 'ls noms de sos antichs héroes, la descripció de sas gestas admirables, y 'ls antichs y encara mitj conservats castells la poesia 'ls reanimá fentlos servir de teatre del romans historich de las llegendas y dels dramas. Y deya llavors Kisfaludy: «ab l' espectacle de las cosas heróicas susleverém lo desfalliment de la nació y sa indiferencia.»

Kisfaludy era fill de una antigua y noble familia húngara y per tal entrat en un regiment de la guarda imperial, s' habia batut contra 'ls francesos en las primeras guerras de la revolució, y com hi caygués presoner, á Fransa se l' emportaren. Y fou casual sa fortuna en ser destinat á residir á Avinyó, puix que sots l' hermosissim cel de Vacluse, aquest cel qui feu cantar tants de poetas desde Petrarca á Mistral, lo jove extranger va compendre en mitj de la seva anyoransa tota la bellesa de la llengua paterna que en los salons de Viena tal volta menyspreat havia.

Tornat á sa patria jaquí estar las armas pera honrar las lletras, y ell y un altre germá seu emprengueren acompanyats del comte Srechenyi, dels poetas Csokonai y Cruczor la renaixensa de la patria húngara. Sa literatura empero era massa aristocrática, massa académica porque l' poble la pogués entendre, y així calia que un estil mes popular y per tal mes sensill portás lo patriotisme literari á las gents no lletradas y aquesta fou la obra de Berzsényi (mort l' any 1836) Kolcsey (1838) lo primer dels quals restará immortal per sa *Oda á Hungria*, ab lo que sense voler lo recort de nostre Aribau se m' vé á la memoria. Corona de aquella noble generació y major en popularitat, geni artistich y romanticisme va esser Vorosmarty autor de las obras lo *Rey Segimond*, *Cserhalom* y la *Vall misteriosa*, que segons diuhen, en forsa lírica son comparables á las de Víctor Hugo.

Un jorn y aixó era l' any 1844, Voromarty vegé entrar en son despaig un minyó y ab tota humilitat li demaná de llegirli uns rims que escrit havia; si 'us plau per forsa l' vell mestre hagué de sufrir la impertinencia, mes de sopte tornás alegre sa enguniosa y arrugada cara y, mentres que l' jove llegia, llevás de sa cadira agitat y convuls y al finir las darreras estrofas: «Tu ets, li digué abressant-lo, lo primer poeta de la Hungria.»

Y aquest era Sandor Petoefi: de sos primers anys se conta que del col·legi s' escapá y arribat á Pesth vá llogarse en lo servey de un teatre; descobert per son pare torná mes tart á fugir y sentá plassa en un regiment de hussars, y al cap de dos anys, llavors que sols 18 de la seua vida n' comptava, deixá las armas y devingué director de uns pobres comedians ab los qui corrent de vila en vila rebé per tot arreu menyspreu y xiuladas; llavors va esser sa visita á Voromarty y de llavors endevant la publicació de sas preciosas coleccions de poesias. Hi havia en ellas ab la excusa del amor, del vi, de la naturalesa, y de altres mes generals assumptos de la poesia un esperit magyar de la millor mena. ¹

Aquest fou lo secret de la seva popularitat. Animat per la poesia de la *estepa* tenint per Pegaso, no un caball inglés, diu, estirat y esllengit, ni una bestia alemanya fexuga y calmosa, sino un pollí húngaro que com roba de seda brilla en la soleyada, nat á l' ayre lliure y en las sorrencas planas de la petita Koumania, li plauab ell recorre tota la Hungria. Canta aixis l' hivern prop de la llar de la familia y en lo retorn de la primavera simbolisa la renaixensa húngara, y al tornar encara una volta á veure un antich company que en un petit poble arreconat vivia, es ben rebut per ell, lo consola de sas penas y també li dona la esperansa de millors dias. «Si, si, respon lo vell, aixó «irá millor algun dia, ja mos peus son á la vora de la

¹ Per aquest estil es son poema *Héros János*, en l' argument del qual tot y no essent mes que una sensilla historia de uns amors s' hi descobreix un fantastich símbol de la sort de Hungria.

«tomba.»—«Llavors, diu lo poeta, sens poguer contenir-me m' abrosso ab lo seu coll y ploro desesperat, ploro, «puix aquell bon vell era l' meu pare! Deu ab totas duas «mans lo benhesca!» Mes tart, quant la guerra nacional que ell habia preparat esclata, mentres los politichs húngaros en las assembleas deliberan y 'ls generals organisan tropas, Petoefi canta la guerra y la independència; per l' octubre de 1848 se posa de capitá en un batalló y despres de ajudant del general Bem, y un dia mentres los austriachs fugian en desfeta, ovirá en las primeras rengleras del exercit húngaro un vell que sostenint ferm la bandera de la independència cridava a sos companys á empaytar al enemich. «¿Aquest porta-estandart qui es?—Mon pare, «diu Petoefi. Malalt ahir, sufrint, aclapit pels anys y las «desgracias, gayre be no mes podia anar del llit fins á la «taula y de la taula al llit; des que aquets mots de la patria es en perill! en sas orelles retrunyiren, llensá las «crossas, y agafant la bandera del regiment retrová l' «ratje de altres vegadas.»

La naixensa de un fill seu en aquells dias, infant nascut en mitj dels combats, consagrat per endevant á la Hungria, l' inspiraren una cansó que 'ls magyars de avuy tots saben y cantan com l' imne de una generació novella que una esperansa immortal la anima.

Petoefi habia escrit ja l' any 1846. «Si aquest poble «cansat del jou, un dia s' llansa á la lluyta, es ab ell que «jo vull morir. Fes, Deu meu, que la sanch de mon cor «sobre l' camp de batalla s' escoli, que 'ls caballs trepitjen «y malmeten lo meu cos, y quedi allí fins que la hora de «triunfar la justicia sia arribada.»

Deu ho volia y Petoefi en la guerra nacional morí. ¹

¹ Vejas per tot aixó lo que ha dit SAINT-RENÉ TAILLANDIER en la *Revue des deux Mondes*, Abril 1860. *La poésie hongroise au XIX siècle.*

SEGONA RENAIXENSA POLITICA.

KOSSUTH Y DEAK.—1848 y 1867.

Fora cosa per demés entretinguda recomptar ara en lo camp de la politica un per un tots aquells moviments que avansant y reculant feyan los dos principis de centralisació y de autonomia. Era vinguda la hora de que novells homens de estat y novellas reformas habian de presentar-se y combaters, y ab ells arribar al bell cim en que totas las aspiracions de independencia y de llibertats húngaras per siccles y siccles com un ideyal se contemplavan.

Kossuth y Deak: lo partit impacient revoltós y l' partit de la *resistencia legal*; revolucionaris y evolucionistas: las armas y la jurisprudencia: encara altra volta 'ls O'Connells y 'ls fenians de Hungria, puix que també sobre aquesta dualitat se mou tota sa historia contemporània.

Va comensar á ferse coneixe Kossuth ab la publicació de un diari de sessions de la Dieta y que sabia presentar de una manera interessant y llegidora; ben aviat enrotllat de un jovent resolt é impacient la publicació de son diari, que continuava sortint encara en los interegnes parlamentaris y malgrat los requiriments judicials, fou causa de una secreta informació y per ella, de que en una nit son autor de sa casa de camp lo traguesen per ser dut á una fortalesa, ahont hi passá quatre anys sens que la desgracia l' aclapís, ans aprofitant lo temps en aprendre la llengua inglesa y en meditar á la vora de la reixa las immortals obras de Shakespeare.

Deak distingit desde sa primera etat per son talent en la carrera de jurisprudencia, entrá l' any 1832 com á diputat en la vida política. Essent home de sensills usatjes, bo y havent arribat á que l' *rey popular* de Hungria l'

anomenassen, jamay volgué acompanyar son nom de títols de baró, de comte, de marqués ó de príncep, mes preferint dirse solament en Francesch Deak. ¹ Tan gran jurisconsult com orador y home practich, tenia aquestas qualitats al servey de la primera de sas virtuts, çó es; la de ser conciliador, fins al punt que la justicia y la fermesa de caracter consentan.

La nova escena en que aquets dos grans homens representaren comensá en la Dieta de 1843. Los diputats Croates no volgueren parlar mes que en llatí en las sessions no reconoguent per res la llengua magyar, y ab aixó una terrible qüestió de rassa amagavan. ² Y llavors los magyars al govern de Viena van acusar de que entre 'ls diferents pobles de Hungria movia rivalitats y odis fins al punt de fer lliga ab la Rusia y l' panslavisme. Finida la assemblea arribá la hora en que la cort de Viena insultada, volgué arrepassar la arrel mestre de las llibertats húngaras de aquell arbre que sempre rebrotava, y la arrel mestre era la organissació per comtats, ahont en tots temps s' havia vist redorsarse l' esperit nacional. Res feyan los emperadors en suprimir ó no convocar Dietas, si en 50 caps de comtat altres tantas assembleas deliberavan. Y ab un enginy governamental, que no m' entretindré á contar, los administradors dels comtats se cambiaren ab un perfectes reyalis ó governadors, que per sorpresa s' ensenyoriren de las comarcas y las tractaren en las eleccions y demés com á terra conquistada.

Ab aixó estavan al rompre la revolució europea de 1848. Seguint Hungria l' moviment general constituí son govern que en benefici, y encara augment de las llibertats ab l' emperador va conciliar-se; mes tota la dissort vingué

¹ Vejas un preciós article que ara mateix (23 febrer 1878) hu publicat l' escriptor valenciá en J. Navarro Reverter en la revista il·lustrada *La Academia*.

² Lo reyalme de Hungria tè com á provincias anexadas (*anexæ*) la Croatia la Slavonia, qui ab lo mateix exemple de Hungria y Austria pretenen emanciparse. Transilvania tè son célebre poeta Kollar y ab ell tota una renaixensa literaria política. Pel demés la població de Hungria es de Magyars (prop de 5 milions) Alemanyans, Polacos, Eslavos, Servios y Croates.

del partit revolucionari y de las rasses rivals, dels Servios y Rumans que no veyan mes que la grandesa creixent del poble magyar que per un nou projecte de llei volian estendre á tots la seua llengua. Los Croates reclamavan llur autonomia y com la reconogués l' emperador, mogut lo poble magyar pel partit lliberal impacient de Kossut, esclatá la guerra nacional, en que 'ls exercits imperials, los Croates, los rumans y 'ls servios per tot arreu y fins despres los rusos com á interventors, la Hungria invadiren.

Tothom sap que l' resultat foren molts anys de centralisació, las lleys austriacas en lloch de las húngaras, lo territori dividit arbitrariament, y la llengua alemanya declarada oficial. Deak visqué retret de tots aquells grans desastres en sa oblidada casa payral en un racó de sa terra; al cap de 12 anys isqué de son arreconament y en la Dieta de 1861. (que no tenia llavors ja l' caracter politich sino administratiu com per exemple las actuals diputacions provincials de Espanya) escrigué un magnífich mensatge al emperador, en lo contingut del qual exposant los privilegis y las glorias de sa heróica nació demaná sa llibertat y separació del Austria. No cal dir lo soroll que en tot l' imperi mogué aquest mensatge. Sapigué ab exemplar paciència sostenir-lo y dient sempre aquestas rahons: no necessitem que 'ns regali ni un ministre ni 'l rey mateix una constitució, puix que ja tenim la nostra històrica, sospesa per violencia; Francesch-Joseph es sobirá de fet, mes fins despres de son jurament y coronació no será rey veritable.—

Pel talent de Deak y en part per las desfetas militars del Austria á Magenta, Solferino y Sadowa, era la causa de Hungria guanyada. Ja arribava á Pesth l' emperador Francesch Joseph I, 8 de Juliol de 1867, y á caball, y del trajo magyar endressat, pujá en la montanya de la coronació, eixa montanya que ab una palada de terra de tots los termes municipals se forma, y esgrimint als quatre vents la espasa, jurá defendre, y aixó era entre crits re-

tronadors y picaments de mans, las llibertats de la terra húngara. ¹

LA ACTUAL CONSTITUCIÓ

DE AUSTRIA Y HUNGRÍA.

Tres sistemas lo domini del imperi austriach despres de 1848 pretenian. Lo *centralisme*, 'l *federalisme* y 'l *dualisme*.

Viena, com se comprén, volia 'l mateix que tots los demés pobles de rassa germánica 'l *centralisme*, y aquest ab un parlament únich que de tota la política ne fos l' arbitre y altrement sols deixant á las dietas provincials los afers administratius y económichs que 'ls hi pertocassen. Es clar en demés, que 'l parlament volian que s' aplegás sempre á Viena, y que la llengua de las deliberacions fos la alemanya, encara per aquells qui no la podian saber ó no la volian aprendre.

Eran los Eslavos partidaris y fermos defensors del *federalisme*, y aixó perque essent ells en major nombre en l'imperi en sas mans tota la influencia tindrian. Ab aquest sistema, las Dietas provincials dirigirian tots los negocis publichs, esceptats alguns solsament ço es: l' exercit, presupost general y relacions exteriors, de la direcció de las quals l'emperador y un parlament central se n' entendrian. Y era dels húngaros finalment, lo ters sistema *del dualisme*, que en lo dictámen d'en Deak se fundava y á la llarga sobre tots los altres va prevaleixer y regeix avuy en dia.

¹ No puch resistir la tentació de copiar las paraulas que al explicar aixó hi diu en l'article susara citat en Navarro Reverter: «Ceremonia conmovedora, diu, que trae á «mi memoria la fiera independencia de nuestros antepasados, que tampoco reconocian «al Rey hasta que juraba sus venerandos fueros, exigiéndole el juramento con la famosísima fórmula de: *Nos, que valemos tanto como vos, y que todos juntos valemos «más que vos*, signo de virilidad que antes enaltecia que humillaba al monarca, y conservaba en el pueblo el instinto de su fuerza y de su poder. ¡Cuánto podrian aprender las modernas democracias, esclavas de la forma y la palabra, de aquellas viejas «instituciones fundadas en hechos y realidades!» *La Academia*, tom. III, n.º 6, pág. 83

Per ell se divideix l'imperi en terras de ensá del Leitha y de enllá del Leitha. Aquestas duas fraccions, *Transleithana* y *Cisleitana* tenen quiscuna de ellas total autonomia; son dos estats separats y ab sa propia y tradicional llegendació se governan, y tenen quiscuna la seua representació nacional de duas assembleas colegislativas, que las de Hungria s'anomenan Dieta y Senat, y las de Austria Reischrath y Senat se'n diuhen.

Comprén la Transleithana 'l reyalme de Hungria y las antigas provincias á ella anexadas, çó es: Croatia, Transilvania y Slavonia, y forman la Cisleithana, l'archiducat de Austria, Salzburg, Bohemia, Ilyria. Per çó's diu avuy Imperi-reyalme del Austria y Hungria.

Ara bé; ¿quín es lo llas de unió de abduas regions? ¿Cóm se governan los negocis comuns y generals? Primerament la dinastía dels Absbourg ab la antiga lley que estatueix la indivisibilitat de tots los dominis del imperi es la lligadura. Segonament: tots los negocis generals dels dos grans estats á un tercer y més superior poder, á un govern comú y central corresponen, y es aquest un Parlament dit de las *Delegacions* que setanta diputats de la Austria y otras setanta de Hungria 'l componan, y venen nomenats per *delegació* de las particulars assembleas de quiscuna de las duas terras. Se junta aquest parlament allá hont l'emperador residesca, tenint son ministeri també especial y responsable que's diu *Ministeri dels interessos comuns*, los quals se considera que son la deuta del imperi y l'exercit, en la organisació del qual quiscun de las duas nacions obra com millor li sembla y porta 'l número de regiments que li corresponen lo mateix que la quantitat de contribucions que li toca, sens que 'ls ministres de interessos comuns de las carteras de guerra é hisenda s'hi entrefiquin. Las delegacions deliberan per escrits y ab la llengua de quiscun diputat, sens que sia permés com en las antigas Corts de Catalunya pronunciar discursos. ¹

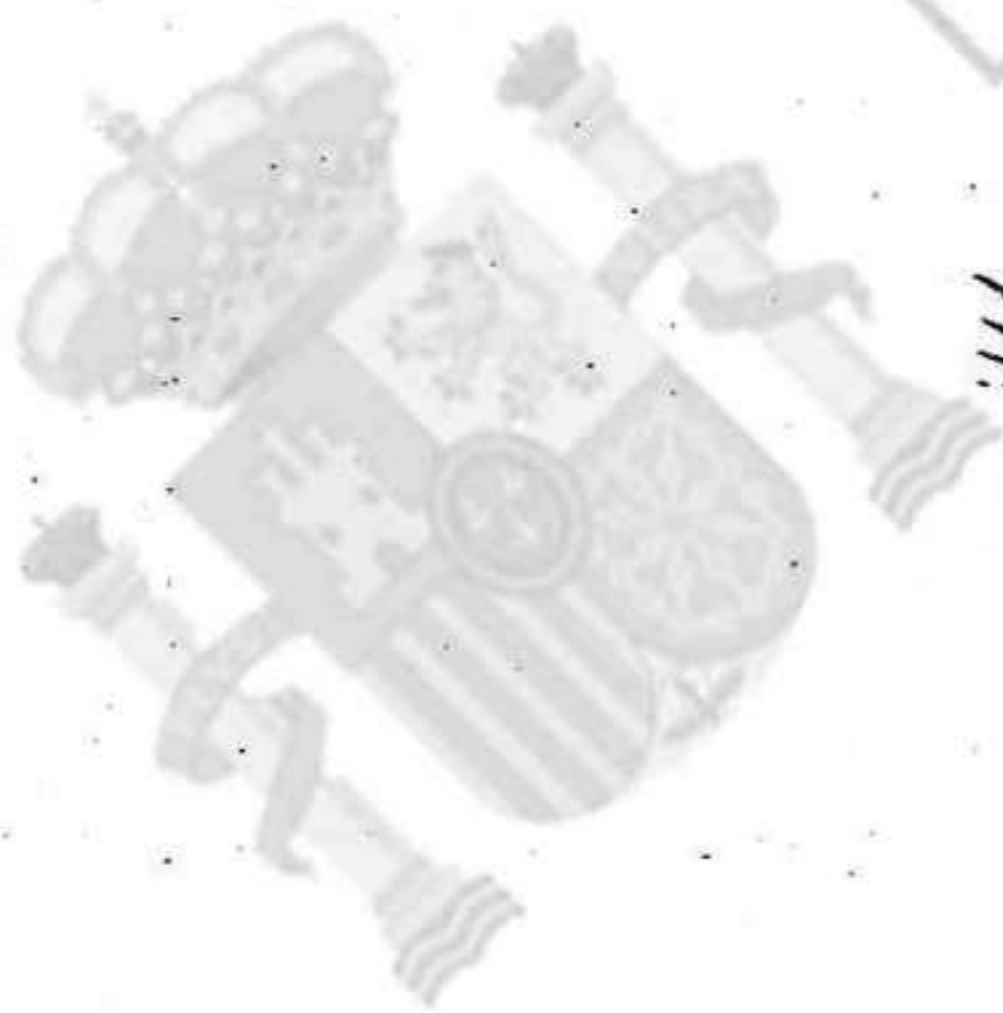
¹ Vejas la nostra obra *Las Córtes Catalanas*, etc.

Las duas nacions se reuniren sots aquest sistema ab lo pacte fonamental que te 'l nom de Augsburg.

Aquesta unió es la mateixa que 'ls estats de la Corona de Aragó *de ensá mar* (Catalunya, Aragó, Navarra, Valencia y Mallorca) y *de enllá mar* (Córcega, Sardenya, Sicilia, Nápoli y Atenas) en altres temps de recordació agradable tingueren, puix que á mes del llas de la dinastia tingué Catalunya lo de varias lleys de inseparabilitat de la corona. Es semblant altrement á la unió personal de Suecia y Noruega, y per acabar dirém, que també es la mateixa per la que combat heróica y constant la patria de O'Connell, la desgraciada Irlanda.

J. PELLA Y FORGAS.

IMPRESIONS DE PARE

AN m' en havian parlat d' aquesta nova vida qu' á fe desitjava arrivarhi. Los capsonets, las armilletas, los volqués, las bragas tot aixó era pera mi un article tan sumament nou que molt m' arriscava á perdrehi si arrivo á tractarlo en gros.

Després, aquellas conversas á cau d' orella entre ma sogra y una vehina que s' ha trovat en tots los cassos; la entrada en ma casa de certs mobles tan inútils, pera mi, com baldés; alló de dirme tothom *ja se li acosta, ja ha acabat l' humor, ja cal que mudí*; aquellas llissons, que jo rebia resignat, de personas que re 'ls veñia de nou; la necessitat de presentarme ab esquerdas al front y farbalans als llabis, jo que fins reya al veure caure un senyor y simpatisava ab un xicot qu' arrivés á casa ab lo cap esberlat al últim per no haver fet res; tot, tot se 'm presentava d' una manera tan poch afigurada pera mi qu' á estar en mon voler prou precipitava 'ls aconteixements.

Durant molt temps m' ocupá granment lo compte de las llunas y fiu un curs complert analisant la propietat de certas herbas, y fos que la serietat d' aquets estudis

cambiés lo meu modo d' esser, fos que la *cosa* ja s' ho portés en sí, es lo cert qu' á mida que m' hi anava acostant me trovava tan superior á ne 'ls meus amichs *aquells que encara estan á veure venir* que fins me creya obligat á aconsellarlos.

Com si l' espay d' un mes, com si la exhalació d' un dia fos una eternitat posada entre mon passat y mon present, jo 'm planyia del temps perdut refent lo nus de la corbata y fins se 'm feya ridícula la costum de portar una flor en lo trau. Y ab tot y tenir pochs anys jo trovava que m' esqueya parlar de *quan era jove* y citar la fetxa dels ultims fets ab mes memoria y ab mes seguretat que un vell.

Pero jo haig de dir lo qu' hi veig; lo cas no era per menos: lo naixement de ma primera filleta me colocava en certa posició dintre la familia y no hi havia mes remey que fermen carrech, y per mes que 'm raqués deixá'l bon humor de sempre, y per mes que 'l nou hábit me fos llarch de mánegas, jo no podia oblidar tan sense com va ni com costa los debers d' un cap de casa.

Soch tot un altre. ¡Qui m' ha vist y qui 'm veu! Llibertat, tiranía, butxins, *lo existente*: aquets termes ja no 'ls murmuro mes, jo dech pensar d' altre modo: crech ha d' haverhi classes, que tothom deu buscar la felicitat dintre de sa esfera respectiva... Avans, ni hi somniava; y creya qu' aquestas ideas feyan mes per un xocolater ó per l' apergaminat prohom d' algun gremi que per un jove que neix ab lo esperit del sigle. Avans... De mi, quin bullanguero! Avuy, no tinch res per perdre y ja 'm sembla que las revolucions no portan en lloch. Quan me preguntan de quins soch, responch sense comprometem: *d' aquells que 'ns donguin pau y trevall* y si algú 'm retreu alguna relliscada d' altres temps no puch menos de gastar cert orgull y, ab recansa de mon estat present, m' apressuro á ferli: *soch mes liberal que vosté*, pero, aixó si... no crido gayre.

Y tot perquè? Ah! jo tinch familia, y encara que la nena des qu' es al mon no fa mes qu' estalviarme lo menjar de sa mare, jo ja 'm crech ab dret á dir: *costan tant de pujar!*...

Tothom veu en mi un home d' ordre: per las firas lo vehinat pensarà en mi y 'ls de la germandat atrapan una bona ocasió pera omplir la vacant qu' ha deixat lo tresorer. Ja sè fé 'l solo y la manilla, y á ca 'l mitxé, m' ensenyan sovint la rebotiga hont tan bé s' hi passen las vetlladas.

Qui m' ha vist y qui 'm veu! Certs vehins que m' han vist neixer me diuhen de vos y jo 'm crech ab dret á tolerarho. He observat que 'ls que avans, referintse á mi, deyan: *es un jove ab un bigotet*, ara, res: *questió de sis dias*, fan: *es un senyó alt ab un bigoti*: tot aixó, ja ho he dit, per mi es nou, molt nou, y si 'm sorpren també 'm satisfá.

Los amichs son una colla de gats! (aixó ja fa home que 'ls veu de lluny). Havian projectat un gran tiberi, ja que jo era 'l primer de la colla que 'm trovava en aquest cas, pero tot se n' ha anat á rodar: ha sigut una nena y no es aixó lo que 'ls havia de fé' estar d' humor.

—*Una mossa!* han fet, y encar que no han dit res mès he vist la poca gracia qu' aixó 'ls feya. Ja ho veig: son joves y no veuhen mes que lo que vol lo sèu entusiasme ó 'ls seus caps aixelebrats.

Una mossa! Y qué? Qu' hi veuhen de poch lluny!... Una mossa qu' ab quatre dias será l' ajuda de sa mare y la mestressa de tots, una mossa qu' ha d' esser la que quan jo repapiegi s' adoni de que 'm falta un botó á la camisa, y tinga mes cuidado que jo mateix pensant en lo bany de camas que tal vegada m' ordeni 'l metge: una mossa!... ja ho han dit tot!

Ells voldrian un bordegás ¡oh, deliravan porque jo 'l tingués y fins li estenian lo titol de soci!... Un bordegás porque quan comensés á ferse entendre digués, ab molta gracia, segons ells, lo que ni podria escoltar la minyo-

na que l' aguantés. Un bordegás, perquè al cáureli las primeras dents sapigués mes que son pare y fés esclamar á tothom: *com pujan las criaturas!* Un bordegás, perquè quan se vegi las orelles no 'l pugui tenir pel cap ni pels peus, y perquè un cop las calsas posadas siga una potencia dintre casa... á la fi son joves y si poguessin escoltar-me'ls etgegava un discurs que no tindrian mes ganas de demaná' un xicot.

Parlant així 'm sent la cusidora y s' empenya en fer creure que jo avans desitjava un noy, pero que com no ha sigut m' aconsolo perquè no hi há mes remey. Aixó, no s' ha de creure: jo sempre he dit: *be vinga...* tal com ho sentia á dir.

Per xó, si volen, tot te lo seu pro y lo seu contra: jo estich per lo que tinch y d' aquí ningú 'm descabalca, pero encara guardo una mica d' *alló*: de respecte á las opinions y penso que tots estém dins la rahó. Pero, per qué tan amohino y tan trencarme 'l cap? Un amich de la casa que 'l ser molt de la brometa, no li es obstacle per haver mort ja tres doñas, 'm diu: *no tinga por... vostés encara son joves... prou, prou, prou*, faig jo coneixentli la intenció y posantli la ma á la boca, *no segueixi: no som prou richs*, y mes m' estimo pensá y aconsolar-me ab lo que sempre 'm promet la sogra: *ab una noya 't donarán un noy*.

N' hi ha un tip de las llevadoras! *La nena es tota de son pare*, diu sempre que li sembla que 'm pot fer content: *'l nas, la barba, 'ls ulls*; pero aixís que 's troba á solas ab lo padrí, li fa: *vaja un motllo tret de la cara de vosté, no fa la de la noya mes semblant*, y 'l padrí també 's queda tan satisfet y fins se permet riure y dir tot cofoy *que n' es vosté!* pero la llevadora 's formalisa y á n' al padrí, que poch li costa creurho, aixó 'l deixa convensut. Re, tothom te las sevas pretensions y en aquets cassos á un *hom* li sembla valgué alguna cosa quan se 'l busca per modelo... Pero, jo no 'm puch avenir á una cosa ni á una

altre, porque, siga com siga, jo m' haig d' imaginar la nena, ó ab lo meu bigoti, ó ab la calvicia del qui l' ha de dur á las fonts; únichs detalls que 's caracterisan.

Jo prou procuro dir que 'm sembla que té molt de sa mare, pera veure si aixis fent propaganda s' arreglan las cosas y jo 'm trech aquesta mica de mal humor, pero ca: la llevadora es terrible y no vol qu' aixis siga: á vegadas 'ns diu: *que saben vostés de si se semblan ó no*. Y com á mi 'm ve tot de nou penso que tal vegada té rahó... pero jo ja ho veig: las parteras may *afluixan* res y mentres se segueixi aquest sistema lo primer *cop d' ull* de la llevadora será invariable.

Y ben mirat aixó té mes trascendencia dintre la familia de lo que un pot imaginarse: jo á vegadas me 'n rich, quan no haig de posarhi pau. La cunyada fa:

—Mira 'ls ulls com los gira: aixó es ben bé de son pare... Ay filleta, que 'n serás de desconfiada: ja ets ben bè de la familia dels...

Pero aqui ma germana l' interromp, y com si fos lo mes natural del mon observa: *que la nena sempre riu per poca cosa* y esclama:

—Oy qu' aquest riure es ben bé de la part d' ella? Y com si tal cosa, segueix:

—Ay, xicota, xicota, si no mudas que 'n serás de coqueta!...

Alguna cosa se n' ha de dir! Jo prou voldria preocuparme per aquestos parers, porque á mi 'm sembla que si 's poguessin coneixe 'ls defectes que mes tart han de manifestarse treballaria pera matarlos d' arrel .. pero cá, no puch al veure que lás tias, ab tot y tants defectes, ab tot y las indirectas se me la menjarian á petons.

Tot son castells al ayre entre ma esposa y jo: ella ja se la veu gran: jo casadora, y la sogra que 'ns acompanya á n' aquestas intimitats aixuga ab tota la bona fe del mon algunas llágrimas porque pensa que quan aixó arrivi ella ja no ho veurá.

—Quí sab? li faig jo, y aquí li cito cassos á truco de distreurela de gent qu' han arribat, y fins qu' han passat del cent, pero com ella creu que cert reumatisme que se li ha encarinyat l' ha d' acabar, mou lo cap duptant, y jo que no acabo 'ls recursos perque en dias com aquests no vull veure gent trista al meu costat l' animo altre vegada y dich ab tota la ignocencia de que s' es capás en aquests cassos:

—Pot sé 'ns morirem primer nosaltres...

—Calla, calla, boig, interromp la sogra, Deu no ho vulga! Que 'ls fills actuin los ulls als pares, sempre demano 'l mateix; y com aixó no es una conversa que m' alegri massa, aviat tornem á *lo que mes interessa*, com bonament dihem ma esposa y jo.

—Altrament, fa ella, á deu anys vuy que 'm tinga una banua feta.

—Pero filla, faig jo, tu saps lo que dius? Aixó es martarla, y després no es cap carrera fer bánuas.

—No tingas por, observa ella, ja será forta, si Deu ho vol, y quina carrera li vols dar á una noya?

—Just, responch, si fos un noy...

—Aixó es lo que voldrias, repren ella, creyent veurem l' orella, com no tens altra cosa al cap: ja veurás quan vingan aquells entabanadors... per xó no l' estimas: perque es noya...

Y aquí 'm toca treure 'l mal efecte de mas paraulas, perque la posan de mal humor.

A vegadas ho logro, á vegadas no: tot está en lo bon acert y en la diplomacia de la festa que desseguit me cal ferli.

Per lo demés, com se veu, lo porvenir de nostra filleta 'ns preocupa molt. Son tan limitadas las aspiracions d' una noya!... Al menos, si fos home, pero Deu m'en guart de parlarne mes perque 's vegi que jo me 'n ocupo, faig:

—No es aixó lo que m' amohina...

—Ne, dius, donchs qué? preguntan ansiosament abduas.

—Qué?... esclamo fentlas gruar y com qui prepara una sensació. Qué? Lo casarla.

Y aquí esclatan en una forta rialla que posa en ridicul lo cuidado que jo 'm prenc en est assumpto.

—Vos en rieu? y procurant ferlas meas dich en to amessant y alsant lo dit: Deu nos en quart que trovés un mal home.

—Vé, ja se vé, diu ma esposa conveninhi, Deu nos en guard, pero d' aquí á llavoras...

—D' aquí á llavoras no 'ns en adonarem, y... desenganyat, corre molt dolent, molt dolent...

—Ja pots dirho, afegeix la sogra aprofitantse, ja pots dirho, molt dolent, molt dolent, y al remarcar aquestas paraulas, 'm mira ab certa inteligencia lo que'm fa tornar roig per mes que jo no dech amagarme de res y mudar de conversa:

—No voldria pas que fos monja, dich dissimuladament.

—Ah, ni jo.

—Bé, será lo que Deu vulga, diu la sogra, y aquí 'ns donem per satisfets y es que ja trovem un *encarregat* del porvenir de la noya.

Jo fora d' ellas á vegadas hi penso. ¡Quí sap lo que li espera! Será felis? No ho será? y entregat á n' aquestas reflexions massa tristas quan se sent aquet novell amor, un sensill plor de ma filleta, un lleuger encostipat me fa estar neguitós y pensar: porque m' entristeixo, si té la vida com las esgroguehidas fullas, á mercés del primer buf de la tardó!...

Avuy tinch un mal dia: no sé per quin motiu ma casa s' ha omplert de gent forastera y aprofitant la bona ocasió que la partera ja pot enrahonar tothom s' ha permés ferho, com s' acostuma á dir, pels colzes.

La del tercer pis me deya:

—Miris qu' una noya no es un noy... Ha d' anar molt ab cuidado com la puja. Miri qu' hi ha cassos y cassos hi ha.

Las demás vehinas feyan:

—Ah, sí, sí, ja pot dirho: no me 'n parli... n' hi explicaria tants... ¡uy, á quin temps som!...

Pero no n' he pogut treure l' aygua clara: tot han sigut amenassas, y com per més que m' esforsés totas las exclamacions venian á esser las mateixas he pres lo partit de dir á tot:

—Oh, prou, ja m'ho penso... Tinch molta esperiencia. Jo també sé cassos...

Pero, á dir veritat, las vehinas no venian amanidas per abocarme un discurs de precaucions, ans bé hi ha motius per creure qu' alguna ha volgut serhi quant lluhís aquell cobrellit de que tant se 'n parlava y d' aixó me 'n he convensut al veure que mentres l' una tocava 'l transparent l' altra li feya:

—Vol dir qu' aixó es fet d'ella? Que m'ho plantin aqui.

—Quina nena mes hermosa! Quins sacsonets! hi havia qui esclamava, y tot era palpá 'l domás per dir tot baixet baixet, á la del costat:

—Hi ha mes cotó que seda.

Jo que no podia evitar aquest poch dissimulo 'tot era ferme 'l desentés, perque fins me dava vergonya de que 'm poguessin veure.

—Y bé, qué 'ls hi sembla la nena?

—Bé, molt bé, molt grassoneta, feya una adonantse de que no era aquell lo lloch mes á propósit pera clavar estisorada.

—Té molt de vosté, deya l' altra, mentres que la primera dissimulant molt poch que no estava ab nosaltres, afegia:

—Si ja ho deya jo, tot es de sa mare.

—Bè, de tots dos, de tots dos, acabo jo obligat á usar cert tó casolá y que tan ensejo des que 'm trovo á n'aquest nou mon.

Per fi las vehinas se'n van plegadas no sens aconsellar-me que no deixi entrar massa gent á la sala, qu' á la partera no li convé enrahonar y qu' ara está mes en perill que may.

Jo las despedeixo y per seguí aquesta costum que constitueix *los modos d' una persona*, entre segons quina gent, faig ab tot l' estudi possible:

—Agrahiré qu' aquestas visitas sigan mes sovint... Sent aixis, qu' á parlá ab franquesa, si no fos per alló qu' un ha d' estar bè ab los de la escala, per si una nit se necessitan, ni 'ls ho hauria fet á saber.

Quin tafanejar!.. N' hi ha una que may veu res á casa 'ls altres, pero jo sé per la pentinadora que fins ha retret los claus de la estora que de tan mal posats li han fet un esqueix en lo vestit, y avuy mateix, la del pá, ha fet á saber á la minyona qu' á Santa Catarina venen uns macassars com los nostres y *potser millors*, á qualsevol preu: sols cal prometre.

Pero á mi que 'm fa? Que retallin y xarrotegin tan que vulgan: milló, aixó es lo que jo vuy: aixis sap lo vehinat que jo tinch una nena mes hermosa qu' un sol, que es lo que 'm propono. Perque, jo parlo ab franquesa, soch molt despreocupat en certas cosas: bé n'he vist de nenas... pero com la meva, cap, cap. Aquellas galtetas de poma, aquell magestuós sota-barba, tanta bondat, tant pacienta, tant... tot... algú 's creu que so pare perque parlo aixis... Deu als fassi bons: lo que dich es l' Evangeli.

Pobres nens aquests que van de poble en poble, sens mes companyons que 'l violí y la miseria; deixats de tot hom: sotmesos á la brutalitat d' un traficant; engrossant las llágrimas á la vista d' altres nens tips y riallers; perseguintlos lo terrible *vesten* dels seus pares; sens lo recort d' un petó, ni la memoria d' una festeta; pobres infants, solsament pels qui s' ha dit qu' aquest mon ho es de deserro, condempnats á fer riure ab lo seu patir, y á guanyarse un bossí de pa tot saltant al impuls de la fam mes injustificada.

Quan jo hi penso, quan jo 'ls veig tan pobrets y tant hermosos, sens mes abrigall qu' una compassiva robota que presenta mes sas carns á la inclemencia de las invernadas: quant jo 'ls veig devant de ma finestra, ab aquells ulls de cel y cabelleras rossas, jo'ls hi daria ma vida quan mes un bossí de caritat qu' amorosament demanan: jo 'ls

hi daria... mon tot, perque ells me fan sentir; perque ells me fan plorar, tot aconsellantme ab sas tristas rialletas que dongui un petó á ma filla.

Pobre filleta meva! es sols llavors quan mes t' estimo, es sols llavors que m' omplo d' entusiasme, prometente una felicitat sens límits! Ta mare 't conta follias de reys y de papas, de cels y de riquesas, y jo desvariejant per los espays del amor que 't duch, tot escoltant faig: *mes, molt mes per ma filleta*, ¡ah! dorm al bres de qui 't portá en sas entranyas: ton pare vetlla.

Pobres saboyars: jo entench vostres cants com los de l'au ferida, y per mes que vulga no os sé veure, ni al naxer, adormintvos al escalf d'un bes matern'; cantéu, cantéu, així 's fa soportable l'anyoransa. Cantéu, qu' al ressó dels ayres de la vostra terra jo omplo de patons las galdas de ma filla...

Qui sap, á vegadas penso, qui sab, quin demá 't guarda Deu? Ah, Ell vulga que jo 't vegi al menys com m'han vist mos pares! Tu deus viure, tu deus aclucar mos ulls: qu'es lley mes justa la que conta primer ab los vells.

Que jo't puga veure gran: ufanosa com las espigas que 's gronxan al ventijol de Juny, pura com las rosas que esclatan al amorós bés de Maig.

Deu sab lo camí que 'ns té marcat á tu y á mí en esta vall de penas, mes no temis filleta meva, no 'ns refrescan aquí los ayres de Saboya y si un dia, que may vinga, 's trovés deserta la panera que sempre ha penjat rublerta en nostre embigat, llavoras lo teu pare no repugnaria lo qu' avuy faria sa vergonya; tu m'has dat un titol estimable devant la gent de bè: jo sabria captar per tu com un pare de familia.

Barcelona 8 Setembre 1877.

FRANCISCO MANEL PAU.

EXPOSICIÓ DE PINTURAS

Á MADRID

II.

A representació pictórica d' assuntos historichs, apesar de las moltíssimas dificultats ab que tenen que lluytar los artistas es, potser, en aqueixa esposició hont se presentan ab mes lluhiment.

Entre 'ls molts y bons quadros d' historia sobresurt lo del Sr. Pradilla titolat *Doña Juana la Loca* quadro de composició sensilla pero de grandíós efecte; notable per la fermesa del dibuix, per la distinció y color local qu' en ell s' hi trovan.

Representa una freda matinada d' hivern; tot respira melancolia y pahorós silenci. Sobre un bayart mitg cobert ab negres bayetas s' hi veu una caixa de mort ricament adornada; á un extrem hi te pintada l' áliga imperial austríaca; lo cos que tanca es lo de Don Felip l' Hermós.

Lo vent sembla que vulgui endursen las flamaradas dels ciris que creman en uns candeleros de ferro, colocats als extrems de la caixa.

Dreta vora 'l bayart s' hi destaca la figura de Donya Joana endolada, superba, admirable de poesía y senti-

ment, sa cara trista, son mirar esgarriat, los brassos cayguts, inclinat lo cap, absorta en vagorosa contemplació, insensible al fret y á las ratxadas de vent que somouhen y li apartan lo vel que cobreix sa cara, tot revela en ella 'l sentiment extraordinari que arriba á ofuscarli 'l seny. Lo Sr. Pradilla ha estat acertadíssim en la composició d' aquesta figura la mes culminant del assumpto y ha conseguit axí mateix que fos la principal del quadro. Ella sola bastaria per fer la reputació de son autor. Darrera d'aquesta figura hi ha un grupo de damas de la cort que, aclaparadas pel cansament y 'l fret, s' escalfan al entorn d' una gran fogarada; mes enllá altres grupos de cavallers tots embossats en amplas capas. Lo fum s' escampa pe'l mitg del quadro velant las figuras y 'l paissatge lo que produeix molta novetat y efecte poétich. Enfront de la Reyna al altre costat del tumbol resan agenollats una dama ricament vestida y un frare ab habits blanchs. Aquesta figura nos ha semblat la mes descuydada de dibuix; lo bras que s' avansa portant un ciri en la ma á mes de pareixens curt no l' hem pogut endevinar sota 'ls plechs de la màniga.

Al fons, y en un costat, se veuhen las parets d' un monastir, per l' altre segueix per la carretera la llarga comitiva que acompanya á la Reina. Lo paissatge es de lo millor que 's veu en la exposició; tot lo quadro está fet ab gran consciencia, desde lo mes important als detalls mes mínims, tot está fet y estudiat com si fos per un quadro de petites dimensions y l' obra es igualment admirable parcialment y com á conjunt.

Si be 'l dibuix no te l' acentuació y forsa de Rosales, en compensació es mes distingit, los robas son fetas ab gran veritat; lo vellut es verdader vellut, lo satí igualment; allí no s' hi veu cap pinsellada que la bona voluntat del que las mira ha de ferne robas; ni tacas foscas de color que figurin ulls, botas, etc.; allí tot es construït, tot es estudiat. Lo color es brillant, rich y apropiat sempre; las distancias ben graduadas, fent que tot ocupi 'l lloch que verdaderament li correspon. Per últim lo quadro del se-

nyor Pradilla essent lo millor de la exposició, es també 'l que mes agrada á tothom, primera calitat de una verdadera obra d' art.

Lo Sr. Plasencia es altre de los artistas á qui la crítica deu felicitar, ja que deixant la pintura de quadret qu'avuy está de moda, empren l' estudi pacient y auster que reclama la importancia del assumpto que titula: «Origen de la República Romana».

May alabarem prou als que desdenyant los fácils triomfs que proporciona lo pintar imitant literalment la naturalesa que ab tal que pintin exactament un moble, las plomas d' un aucell, lo textit d' una tela creuhen haberho conseguit tot. A nosaltres nos sembla que van errats: lo camí que en eixa exposició senyalan los Srs. Pradilla, Ferránt y Placencia y altres creyem qu' es lo verdader y que per allí 's troba la bellesa y la originalitat.

L' assumpto del quadro del Sr. Placencia tret de la historia romana ofereix al artista ja per la caracterisació dels personatges com per l'estil arquitectonich de la escena, recursos abundants y preciosos per l' estudi.

Estés sobre 'ls esglahons d' un temple qu' ostenta robustas columnas dóricas se veu lo cos inanimat de Lucrecia. Bruto sosté ab una ma lo bras del cadaver y dirigint-se al poble li ensenya lo punyal ab que aquella s' ha donat la mort y 'l con mou y 'l subleva ab sos crits energichs fentli jurar que venjará á aquella matrona heroica.

La composició es clara, perfectament comprensible y l' espectador á la primera impresió ja te explicat l' assumto.

Lo colorit generalment es *monotono*, los tons s' assemblan; los edificis y paissatge del fons també tenen lo mateix defecte.

Lo dibuix que 's bo, en la figura de Lucrecia es molt fluix en algun dels personatjes que la rodejan y en particular la dona que s' está en los esglahons del temple. Algunas parts molt importants del quadro están pintadas sense relleu, y's veuhen mans y brassos com si fossen enganxats á la tela; la importancia del quadro es tota en lo

conjunt mes que en los detalls si be 's pot dir que per las sevas dimensions com per l' esfors que denota y per lo resultat obtingut es de los mes notables de la exposició.

No ha estat molt inspirat lo Sr. Nin ab son quadro *El Entierro de Ofelia*: son talent que per cert no es duptós no s' ha demostrat felis aquesta vegada.

La delicada Ofelia del poeta inglés s' está estirada ab la rigidez de la mort sobre un drap blanch ricament brodat d'or. Son rostre, sa figura, tot ella en fi, que tothom se l' imagina ab las gracias de la juventut y de la bellesa te en aqueix quadro una interpretació la mes prosaica. Rodejan lo cadavre d' Ofelia munió de personatjes tan apretats que tot just tenen espay per manejar-se, á mes de estar posats tots ab actituds teatrals y afectadas.

En tota la composició se sent l' esfors del artista per produhir efecte; si be 's deu haver de dir que lo quadro está plé de detalls preciosos y que lo colorit es en tot ell brillantissim.

La Profecia del Tajo del Sr. García Martínez que s' havia distingit en altres exposicions, en la present no 'ns ha dat cap idea del seu talent. Son quadro está pintat de tal manera que las robas s' assemblan á las montanyas y las montanyas no poden assemblarse mes als nuvols que cubreixen tota la part superior de la tela, y aquest estil de pintar dona per resultat que tot lo del quadro semblin nuvols.

Altre quadro y de grans dimensions es 'l que lo Sr. Rubí titula *La Paz*. Uns parlamentaris marroquis se presentan á la tenda del general O'Donnell y 'l saludan humilment; lo general está dret voltat dels seus oficials com esperant que 'ls ambaixadors parlin... y res mes.

No hem pogut entendre per quin motiu l' autor ha donat aqueix titol á son quadro. Ja que per la composició res s' endevina y aquells moros lo mateix poden demanar pau com no volguerla. De aqueix defecte capital ve que 'l quadro no ofereixi cap interés, essent notable per la molta trassa ab que está pintat y per son colorit brillant y agradable.

Lo Sr. Martinez Cubells ab *La educacion de un príncipe* demostra esser un dels pintors mes notables d'aquesta exposició. Son quadro te grans qualitats de dibuix y de color, la composició si pot ser peca de confosa, te en cambi grupos admirables, y ab tal art es buscat l'efecte que sembla que haja trobat la manera de fer dels coloristas antichs tan donats á las soptadas transicions del clar y oscur.

Lo Sr. Sala ab son quadro *Guillen de Vinatea exigiendo á Alfonso IV la revocacion de un contrafuero*, es lo distingit pintor de sempre. La execució finíssima, lo colorit brillant, lo dibuix correcte y energich: son quadro es molt notable per un grupo de damas que hi ha al costat del trono hon hi seuhen D. Alfonso y la Reyna. Sols veyentlo es possible formarse idea de lo graciosas y admirables que son aquellas figuretas vestidas ab los pintorescos trajos de la edat mitja. Aqueix quadro es sols comparable á las bellissimas pinturas d'en Fortuny.

La prision de Riego, del Sr. Borrás, es una pintura que revela á un artista de molt' anima y una organisació enterament d'artista. Nosaltres lo felicitem de cor, saludant en éll á un jove de molt porvenir.

Lo quadro del Sr. Jadrake, *Carlos V en Yuste*, es fet ab molta correcció; lo modelat te una forsa extraordinaria y gran relleu; la composició es freda: tot posat, tot academich, se trova á faltar lo natural.

El mensaje del Cardenal Cisneros, del Sr. Villalobos. L'assumpto d'aqueix potser es superior á las forsas del artista; aixó sens dupte fa que tot se resenti de certa fatiga que 'l pintor ha tingut al compondrel. La coloració es trista, de poca pasta. Lo tipo del Cardenal es una fidel reproducció; los mobles y accessoris donan molt color local á la composició.

ANTONI VILANOVA.

Madrid Febrer de 1878.

MALLORCA CRISTIANA

CANT XIV

FRAGMENTS *

NEVADAS cimas del Hermon; aspradas
planas de Gaulonítida y Perea;
cordillera del Líbano, sagradas
valls del Jordan, florida Galilea,
¿hont es la rassa que us poblava? ¿hont?
Carmel y Gelboé, monts de Samaria
que dels temps patriarcals servau memoria;
pou de Sichem; Betel, lloch de pregaria;
Tabor, que veheres de Jesus la gloria;
¿per qué Israel no hi vé á humillar son front?

* E sobre aço un sarrahi de la ila qui havia nom Benabet enviá messatge per un sarrahi, qui aportá una sua carta, que el veuria á nos, e que faria que la una partida de la Ila de dotze que ni havia quens adurién conduit á la host, e aço que els porien haver, e que creya per cert que si Nos nos captienem be d' ell, que els altres faria tornar á Nos. E Nos mostram ho als nobles de la host, e dixerén tots que era bo ques faes, e puix dix nos lo sarrahi que enviassen á un bon loch que era prop de la ost una legua, e el exiria en fé de Nos, e que faria son pleyt ab Nos, é que ns serviria á bona fé, é sens engan, e que Nos coneixeriem lo gran servey quens faria. E Nos enviámi xx cavallers, e trobarenlo en aquel loch, e vench ab son present é adux be xx besties carregades entre civada, e cabrits, e gallines e rahims; e els rahims eren aytals quels aduyen en sachs, e nos trencaven ni s' afolaven. E aquel present que el adux partimho pels nobles de la ost. E aço feu aquel angel que Deus nos enviá car tant nos tench bon loch que per angel lo preguem, e per aço li faem al sarrahi comsemblança d' angel.—
Cronica del Rey En Jaume.

Marcat ab un estigma de deicida
orfe de patria, errant, lo passejava
lo poble de Judá, y, en sa partida,
com lo vent las llevors, ab ell portava
la creencia de un Dèu desconegut.
La disbauxada societat romana,
trayent rius d' or dels pobles que oprimia,
no vegé que, en sos camps, novella grana
com l' agram invadintla ja hi floria...
¡Si de tals flors sabera la virtut!

Sols Tu, Senyor, la sabs, que maridares
llur polsím d' or en las corolas bellas
dels oássis pagans: Tu, que hi enviaves
com papallonas tas fidels ovellas,
y 'ls regares dels martres ab la sanch.
Tu, que, esbargint ton poble per las terras
de cristians y d' alarbs, facilitavas
lligams de pau; y en las cruentas guerras
fentlos ser mitjansans, dolsificavas
la dura lley del vencedor alfanch.

Al deixar los vergers de Palestina,
com las antigas naus de la Caldea,
toparen la ribera mallorquina
las emigrants familias de Judea,
y edificant altars al Criador,
l' agraphiment del cor li demostraren
contemplant sas montanyas y planuras,
sos torrents y sas valls, que 'ls recordaren
los volts de Tiberiáde, las alturas
d' Hebál y Garizim, Salem y Endor.

Dels pins d' Alep la flayre rehinosa
sentiren ja al voltarne sas riberas:
del ginebró y llentrisclé la olorosa
goma veheren suar, y las palmeras.
ventant per tota l' illa llurs plomalls.
—¡Bethania! ¡Jericó! ¡qui vos anyora
si aquí vos retrobém!—tots repetian.
—¡Gethsemaní! ¡Bethfagia! ¡quí vos plora!—
Y als olivars y als figuerals corrian,
y á las fonts, y á las rasas, y á las valls.

—¡ Las parras de Safed s' entortolligan
 ab la murtra y lo boix de fullas lluentas!
 ¡ Sots los frondosos alzinars s' abrigan
 los tudons del Hebrón! ¡ Sas corpulentas
 capsaladas desplega 'l garrofer!
 Fins la Albufera pestilenta envia
 com la mar de Sodoma sa bravada!
 Fins la cigonya púdica hi fa cria,
 la blava merla hi canta, y la arriscada
 cabra d' Egipte hi peix sense cabrer!

Com si fos de sa rassa lo passatge,
 vers terra de Canaan, l' illa, hi trobavan
 tombas y altars de pedra en tot paratge,
 que Gálgala y Sennaar los recordavan,
 clapers d' una nissaga de gegants.
 Lo color de las ayguas cristallinas,
 hont l' arruinat Cafarnahúm s' hi banya,
 veheren en lo Gorch Blau, y las merinas
 ovelles de Bellur per la montanya,
 ó brostant entre ruinas d' archs romans.

Caminals de Schiraz, vall d' Antioquía,
 hont timons y llores perfuman l' ayre;
 fruiters que de Damás ornáu la via;
 hortas de Galilea, que la flayre
 del taronjé y cedrat donáu al vent:
 en Mallorca hi heu fet la rebrotada
 si no hi foreu tostemp. Com la palmera,
 pels soldats d' Alexandre transportada
 de la India, de perpétua primavera,
 oh illa, 't vestiren pobladors d' Orient.

Per só 'ls fills de Judá per llur segona
 pátria 't prenen de cor, y fins olvidan
 la crema de Magó, y á la matrona
 Artemissia lleal, sols convertida
 al ploure en Nura edulcorada neu.
 Per só t' ayman gentil; t' ayman sultana,
 del *Cantar de cantars* terra florida:
 y t' aymarán tostemp, illa cristiana,
 fins á cristianisarhi, y fins la vida
 en tu donar, d' una venjansa en preu.

En mitx de fruiterars voltats de vinya,
 y al peu d' una montanya, que recorda
 de Cananea una plascent campinya,
 quan á Mallorca fugitiva aborda
 plantá sas llars la tribu de Salem.
 Entregada al conreu de sas vessanas
 de costums patriarcals un espill n' era;
 y en ella, y de las tribus comarcanas,
 per sa gran ciencia y sa virtut austera
 venerat com rabí lo jayo Essem.

Ell aná á visitar, de edat madura,
 Catalunya y Afranch fins á Narbona:
 lligá ab Habrel (1) un llas de amistat pura,
 y vegé la entussiasta Barcelona
 oferint al rey Jaume sos tresors.
 Entre Almoats y Almoravits partida
 trobá l' illa, al tornar de Catalunya:
 un rey cavalleresch, la pátria unida
 deixá en lo continent, y ja no llunya
 la profecía còmprenqué llavors.

Vers Inca fugitiu de la batalla
 tots esverats los del Rayguer venian.
 Per defensa formada una alfamalla
 Aben-Abet y sos fidels tenian,
 mes ans á Essen volgueren consultar.
 Rebéls del ara al peu. De una aureola
 lo llantoner (2) sa testa circundava.
 Com novell Balaam l' anyell inmola,
 y 'ls ulls girant vers hont lo Rey campava,
 aixís vá ab veu profética parlar:

—¡Quán bellas vostras tendas! ¡quán veleras
 las naus que us aportaren, gens cristianas!
 ¡Quán brillants vostras armas y senyeras!
 ¡Vostras fillas y esposas quán galanas!
 ¡Serán de l' illa l' ornament pus bell!

(1) Jueu que acompanya al Rey en Jaume com á truximan ó interprete á la conquesta de Mallorca.

(2) Aranya circular de la catedral de Palma que pertanyé á una antiga sinagoga de la illa.

¡Oh, tu, Rey fort, com l' unicorn, que agitas
 enfeireit lleó ta áurea melena;
 tas glorias llig en ta bandera escrites;
 ta estrella veig que en l' horisó llumena;
 la corona de l' illa en ton capell!—

Finit apenas de parlar havia
 quan se trobá del vell amich en brassos
 lo truximan Habrel: vers ell venia
 de l' host dels catalans, fiat en los llassos
 de una antiga amiatat, ab Bonsenyor. (3)
 Y tant bé va parlar de la riquesa
 del realme d' Aragó, de sa importancia,
 de son Rey cavaller, de sa noblesa,
 son amor als vassalls, sa tolerancia,
 que 'l feren d' est missatge portador.

«En nom d' Allah omnipotent,
 clement, misericordiós,
 Aben-Abet te saluda
 Soldá En Gaymis d' Aragó.
 Oh fill de la exelsitut,
 tresor de ciencia y de dons,
 que ab la llengua de ta espasa
 ets de ta lley defensor.
 Lluna, que als estels enfoscas,
 y per qui 's clouhen las flors,
 lo ban inclina sas brancas
 y tos enemichs lo coll;
 árbitre de nostras vidas
 t' oferím la sumissió.
 De vuitcentas alquerías
 y una vila só 'l senyor,
 y ab quatre xechs poderosos
 fitadas mas possessions.
 Si la má d' amich me donas
 á besarla vindrán tots,
 y de viandas y vituallas
 abastirém la teva host.

(3) Jueu tambe y secretari del Rey: son ver nom es Astruch de Bonsenyor. N' hi havia molts en la host dels Catalans.

Alláh 't guie en ta clemencia
com t' ha fet prou entre 'ls prous,
y dongui als creyents de l' illa
altra kibla (4) en Aragó.»

DEL rull á la lectura
lo cor del Rey s' esbotza d' alegría:
pren sa rica armadura
y ab tapissos la tenda fa adornar.
Corns y clarins ressonan
pel campament y per las naus: d' est dia
la gran nova pregonan
cavallers y miners y gent del mar.

A sis millas espera
ab son convoy Aben-Abet resposta;
y una blanca bandera,
símbol de pau, va flamejant al vent.
Son fill es qui la empunya
que á Habrel acompanyá, mentre en la costa
las naus de Catalunya
de gallardets ornadas va vehent.

En gòtica cadira
espera 'l Rey sentat. Una embaixada
de vint cavallers mira
partir la host, que adorna 'ls caminals
ab fonoll y senyeras,
y escuts ab llurs blasons, y empalissada
de llansas, y munteras
asconas, y bordons, y ferrats pals.

Muntat en parda mula
de rassa del país, que en gallardía
á éuga africana emula,
venia Aben-Abet de blanch vestit.
Ab pells atofonada
la sella, com sentat apareixía
en la corva espinada
de un dromedari ricament guarnit.

(4) Punt al qual miran los Musulmans al fer la oració.

Portavan vint someras
 los presents d' avíam y de vituallas,
 y á las vacas lleteras
 ajogassats seguian los badells:
 saltironant venian
 los cabridets y 'ls xays, y en llurs cenallas
 cendrosos ruchs conduhian
 los ronyigaires garrinets novells.

Las toronjas dauradas
 reblian las bessonas angarellas
 d' espart, y en ensacadas,
 sens xafarse, 'ls penjoys de llurs parrals:
 y en gerras ben conduida
 la delicada mel, que las abellas,
 xuclant la sajolida
 treballaren d' Escorca en los tossals.

Triat pomell de rosas
 dels jardins de la Deesa, que en las illas
 planta sas més xamosas
 flors, recordant qu' ella nasqué del mar;
 venia una garlanda
 de donzellas gentils, ab llurs manillas
 d' argent y vels de randa,
 que 'ls aladors (5) tapavan y 'l collar.

Com las donas de Caria
 coronadas de gerras y cistellas,
 dels fruyts la abundó varia.
 portavan en ofrena al jove Rey.
 Ab la trena penjanta,
 y ab clenxas d' aladars (6) eran tan bellas,
 que tota l' host s' hi encanta
 aspirant la frescor d' aquell herbey.

Venian las primeras
 fillas d' Artá, de formas voluptuosas,
 de rossas cabelleras,
 de finíssima pell, tota blancor.
 De Canyamel portavan

(5) Arracadas morescas en forma d' anellas.

(6) Ruixos á rulls que queyan á cada costat del front.

los dolsos tanys, las nespras saborosas,
y 'ls tudons que niavan
en l' ample porta d' amagat tresor.

En primorosas gerras
las de Benissalem y pollentinas
portavan de llurs serras
los blanchs, rosats, y més negrosos vins:
y en panistras de pallas
las figas de nopal netas de espinas,
y en teixidas cenallas
los pans prempsats dels figuerals més fins.

Agensadas las fillas
d' Alcudia ab los corals de llur ribera,
tenyidas las faldillas
ab la pórpora aymada dels Romans,
venian carregadas
de cignes y flamenchs de la Albufera,
y otras ab llaboradas
flors de maresch com obra de llurs mans.

Ab llurs joyells d' anellas,
camafeus y brassals, unas matronas
de Sineu y Ternellas,
del gran Metel-lo recordant lo temps,
d' atmellas y de peras
duyan plens los cistells, y ab llurs flahonas
cocas, las masoveras
de Petra al Rey feren la ofrena ensemps.

Hespérides guardianas
de las toronjas d' or, las Sollerinas,
extenian ufanas
un rastre d' azahar per rossegall.
En branquetas portavan
los dolsos fruyts: llurs bellugantas ninas
entre 'l fullam brillavan
com las Napéas en lo fons del vall.

De fas esgrogueida,
mes d' oriental perfil, las que la Plana
de Pobla, sempre humida,
conreuhavan lo cánem malaltís.

uns rics penjants lluían
d' or y d' argent trenats en filigrana,
y ab plens paners venian
de la fruyta oriental dels zafarís (7).

Las frescas costaneras
de Llucalcari duyan los dolcíssims
penjoys de llurs palmeras,
y cireras d' arbós las de Deyá:
llur dolsa malvasía
las de Banyalbufar, y los riquíssims
fruyts que l' olivar cria
las llestas montanyesas de Calviá.

DAMÁS CALVET.

(7) Abderraman aymá molt la magrana porque li recordava en Cordova las fruitas de la Siria. Sa germana li 'n envia moltes de Bagdad, y per so prengueren lo nom de zafaris (viatgeras).

LO PLANY DEL ROSSINYOL

Remordiment.

ENTRE salzereda espessa,
que ab lo fresch oreig se bressa
vaig naixe un jorn cap al tart
y al concert dels cants més bells
d' altres aucells,
ben xich encara,
pidolant menjá á ma mare
vaig aprendre de cantar.

De tant qu' ella m' estimava
nit y dia 'm vigilava:
jo era 'l més afalagat;
un jorn vaig provar tot sol
d' emprendre 'l vol
y ella 'm planyía,
y 'm cridava y jo fugia
per l' espay, adelerat.

Desde ma ignocenta feta
¡cóm l' anyoro á ma mareta!
may més res d' ella he sabut;
de branca en branca volant
recordo 'l cant
ab que 'm cridava;
prou coneix que 'm estimava:
¡massa tart ho he conegut!

Sempre endolso ma cantada
 pera plaure á ma estimada,
 qu' es mare y ab mos fills viu;
 mes quan penso 'l que vaig fer
     canto sens pler
     y temo á l' hora
 que mentres mon cor l' adora
 abandone 'ls fills y 'l niu.

Quan só lluny de ma companya
 sempre penso que m' enganya
 y tinch dubte y tinch recel;
 si gelós me vull queixar,
     del méu cantar
     lo mon murmura
 qu' es tendre y plé de dolsura
 quan mon cor es plé de fel.

¡Quánts colps ma tristó es ben negre
 y lo mon m' escolta alegre!
 ¡may pitjor pena s' ha vist!
 solitari trovador,
     sense conhort,
     sense alegría.
 en vá canto nit y dia.
 quan més canto estich més trist.

Tot neguit pot tení esmena:
 lo cel més fosch s' asserena,
 cada jorn l' auba somriu,
 té estrelles la negra nit;
     sols mon neguit
     no té mudansa;
 qu' en lo cel de ma esperansa
 cap hermosa ilusió hi viu.

Floretas que 'l matí bada
 ab sas perlas de rosada
 no somriuhén pas per mí;
 sols coneix las flors de dol
     que crema 'l sol
     y l' auba anyoran
 y sens donar perfum moren
 mentre 'l jorn se 'n vá á morí.

Planyent ma esperansa morta
mas plomas lo vent s' emporta
y ab cada una un dols recort;
quan me besa suspirant
y 's pert mon cant
ab sa alenada,
cada llánguida besada,
me sembla 'l bes de la Mort.

¡Ay! no sé, nō, si m' aymía
entre mos fillets un dia
amorosa 'm plorará;
potsé escoltará la veu
d' altre aymant seu
y potsé encara
oblidant l' amor de mare
de sos fills s' allunyará.

Estranya forsa 'm domina,
sobre 'l pit mon cap s' inclina
y 'l cor se 'm torna com gel
y per més qu' ofego 'l plor
y la tristor
qu' al cor s' aferra,
al veure més prop la terra
més anyoro 'l blau del cel.

Adeu. bella primavera,
al morir ta flor darrera
y al caurer la del llorer
ja la forsa 'm mancará
pera volá'
y en la vesprada
faré ma última cantada
entre espinas d' esbarzer.

JASCINTO TORRES Y REYATÓ.

L' ANELL DE PROMETATJE

Si n' estás tota cofoya
de la joya,
Deu t' ho prenga en be;
ab l' anell que 'l dit t' apreta
hi hage fos, ma nineta,
ta ventura l' argenté.

Talismá de fada amiga
sempre 't siga
son prehuat diamant,
que ab virtut maravellosa
sense mí 't farà ditxosa
per pogué anarme olvidant.

Tant si fica, com no fica
es joya rica;
per' ço 'l dit no 't sagnarà;
mes si es cas que te 'l enseti,
com mes fort l' anell t' apreti,
mes ton cor se axamplará.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS

DE BARCELONA

COMPOSICIONS REBUDAS EN SECRETARIA

FINS AL 13 DE MARS

1. Afany. *Excelsior!*—2. Lo Volcá. *De sas entranyas la terra foch ne vomita.*—3. Lo Geni. *Lo vel de vritat es la ilusió.*—4. Ideal. *Cielo et inferno.*—5. Atila. *Atila-fragellum Dei.*—6. L' últim Abencerratje. *Como el leon de la fábula, ellos tampoco sabian pintar.*—7. Joan Garí. *Se habia creido tan fuerte como Sanson, David y Salomon, pero fué derribado cual ellos.*—8. La Dansa Macabra. *Un tiempo fué en que cantaba una bella cancion, etc.* HEINE.—9. Epístola á en Julio Verne. *Oh terra, addio!*—10. Plus ultra. *Un recuerdo confuso imposible de reproducir...* BECKER.—11. Cansó del Trevall. *Som los soldats de la industria.* CLAVÉ.—12. ¡Als torós!... *Si el tiempo lo permite.*—13. Lo cant del Pirata. *Per castell sos pichs m' han dat.* SOLER.—14. Espines. *Anyorança.*—15. La bella hortolana.—16. La Flor Natural. *Ab l' aroma d' eixa flor—puje al cel t' ánima casta.*—17. La coqueta moribunda. *Genio y figura...*—18. Ahí y avuy. *¡Avant!*—19. Lo torner. *Ab lo torn tot se pot fer.*—20. Consell d' un vell. *Es de vidrio la mujer—pero no se ha de probar...* CERVANTES.—21. Lo cant d' una auraneta. *¡Historia trista!—diu l' oronnel.* F. SOLER.—22. Lo cap d' Holofernes. *Dixit autem Judit ad omnem populum: Audite me, frates, suspendite caput hoc super muros nostros...* JUDIT, CAP. XIV, VERS. 1.—23. La Copa. *La copa, la copa, oh mon car Hamlet.* SHAKASPEARE.—24. La cadena del crim. *Como empieza y como acaba.* ECHEGARAY.—25. Atila. *Flagell.*—26. L' Aurora. *Fiat lux: et lux facta fuit.*—27. La cansó del Trevall. *Redempció.*—28. Boria avall. *Segle XIX.*

Lo que 's fa públich pera coneixement dels interessats.—P. A. de C.—ANGEL GUIMERÁ, secretari.

NOVAS

En aquest número repartim un dibuix degut á la ploma del distingit artista D. Antoni Fabrés, pensionat á Roma per nostra Excma. Diputació Provincial. Perteneix al digníssim secretari d' aquesta corporació D. Teodoro Llavallol, y á sa extremada galanteria debém lo ferlo coneixer avuy.

Nos estalvia fer elogis de la obra, sas moltes bellesas que á primera vista ja apreciarán nostres suscriptors.

Los treballs rebuts en la Redacció de *La Renaixensa* per obter als premis del Certámen obert per la Redacció, son los següents:

1 Estudi de la Edat mitjana ó sian Estils, usos y costums de la Edat mitjana. Lema.—*Le moyen âge est le produit de la civilisation païenne, de la barbarie germanique et du christianisme.* (Benjamin Guérard).—*Les modes et les costumes sont une manifestation des mœurs publics et privés.* (Paul Lacroix).

2 Dels contractes de enfiteusis y á rabassa morta, segons la antiga y moderna llegendació de Catalunya. (Estudi juridich social). Lema.—*Labor improbus...*

3 Origens y fonts de la nacional-litat Cathalana. Lema.—*A Dios rogando y con el mazo dando.*

4 Los actors del «Teatro Catalá». Lema.—*Suum cuique.*

5 Barcelona (Ressenya històrica). Lema.—*Mare de la terra.*

6 Periodisme. Estudis històrichs del de Catalunya.

7 Balmes. Sa vida y sas obras. Lema.—*Balmes a montré, en effet ce qui pouvait être de notre temps un prêtre en Espagne, s'inspirant de la foi religieuse, ouvrant sa pensée à quelques unes des influences modernes les plus legitimes et cherchant le succès de ses idées dans la discussion. Ch du Mazade.*

S' ha estrenat en lo Teatre Catalá lo drama en tres actes y en vers de D. Francesch Ubach y Vinyeta, *La má freda*. Deventnos en ocupar en altre número extensament, avuy sols dirém que l' obra es de gran importancia en la marxa de nostra escena, y acredita una volta mes las dots d' escriptor notable é inspirat poeta ja reconegudas en lo Sr. Ubach.

Tres vegades ha sigut cridat á la escena l' autor en cada una de las dos representacions que porta aquesta obra.

També s' ha estrenat en dit teatre una pessa en un acte y en prosa de D. Conrat Colomé, *Lo meu modo de pensar*, que per sa abundancia de xistes y naturalitat en lo diálech entreté agradablement al públich. L' autor fou cridat á las taulas la nit del estreno.

Pera 'l próxim estiu la empresa del Bon Retiro, que 's compon en sa major part de autors dramátichs molt coneguts en lo camp de nostra literatura, ha contractat una companyia catalana y encarregat varias decoracions al aplaudit pintor escenógrafo Sr. Soler y Rovirosa, á fi de comensar la temporada estrenant la nova comedia de màgia titolada: *La dona de aygua*, original de dos aplaudits autors.

Desde primer d' any ha sortit molt millorada la *Revista de Gerona*, organ de l' Associació literaria d' aquella ciutat. Tant per sas condicions materials, com per l' excelencia dels trevalls històrichs y literaris que conté, es digna de figurar al costat de las més importants d' Espanya.

Lo dissapte dia 9 del corrent, s' inauguráren al *Ateneo Barcelonés* la série de vetlladas literarias que 's proposa donar la secció de Literatura, ab la lectura d' alguns fragments del poema de D. Damás Calvet: *Mallorca cristiana*. Una selecta concurrencia, en la que hi figurava en sa inmensa majoria l' element catalanista, s' aplegáen lo saló de cátedras de la Societat, y passá una delitosa vetllada escoltant aquells trossos de poesia ahont, com ja diguérem en altre número, s' admiran las primeras escenas de la epopeya mallorquina revestidas de las esplendents galas d' una versificació variada y perfecta, y d' un colorit tant brillant, ensemps que verdader, que tament li sembla al oyent transportarse á aquellas poéticas centurias. La lectura, realsada per la perfecta dicció que tant bé li sap donar lo Sr. Blanch (D. Joseph), fou interrompuda per entussiasmas aplaudiments, rebent al final lo Sr. Calvet las enhorabonas de tots los presents.

A la fina amabilitat del mateix debém lo poder publicar en aquest número un dels fragments llegits, per lo qual apreciarán nostres lectors tota la exactitut de nostras paraulas.

Com ja era de esperar, lo resultat de la Exposició nacional de Bellas Arts d' enguany ha estat brillantíssim per los artistas catalans y en general pera los de la antiga terra llemosina.

Formavan la exposició 510 obras de 234 artistas y á aquestas obras han estat acordadas: 31 medallas, 6 creus de Cárlos III y lo gran premi de honor en la secció de pintura; 10 medallas y una creu á la de escultura y finalment, en arquitectura 6 medallas.

Los artistas catalans que figuraren foren 38; 3 los de las Balears y 31 los de Valencia. En conjunt 72 artistas ó sia próximament una tercera part de los concurrents, obtenint més de la tercera part dels premis, ó sian 20 de las 56 distincions otorgadas, á pesar de las condicions en que 'ls provincians en tals cassos se trovan.

Los artistas premiats son:

De Catalunya, en la secció de pintura: D. Francisco Masriera, D. Jaume Morera y D. Joseph Nin y Tudó ab medallas de 2.ª classe y D. J. Lluís Pellicer y D. Joaquim Vayreda ab medalla de 3.ª classe. En la secció de escultura han obtingut medallas de 1.ª classe D. Joan

Sansó; de 2.ª D. Medardo Sanmartí y Aguiló y de 3.ª D. Francisco Pagés y Serratosa. Per últim en la secció de arquitectura han lograt medallas de 1.ª classe D. Heribert Rumeu; de 2.ª D. Ramon Tenas y Hostench y de 3.ª D. Anton Rovira y Rabassa. Total 11.

De Valencia; en la secció de pintura tenen medalla de 1.ª classe: D. Salvador Martinez Cubells y D. Emilio Sala y Francés; de 2.ª classe: D. Francisco Jover y Casanova, D. Vicens Borrás y don Frederich Navarrete; de 3.ª classe, D. Joseph Gil y Benlliure y creu de Càrles III D. Anton Muñoz y Degrain. En la secció de escultura té una medalla de 3.ª classe D. Anton Moltó y en la secció de grabat té per últim medalla D. Càrles Capuz. Total 9 distincions.

Nos felicitem del resultat, que honra á nostra pátria, y doném nostra enhorabona als artistes premiats.

Continua sortint en Buenos Aires lo periódich *L' Aureneta* que hi publican varis entussiasas catalans residents en aquella població. Tot los números son interessants en alt grau puig á mes de alguns treballs de autors residents en aquella ciutat s' hi contenen algunas composicions inéditas enviadas pels literats de Catalunya reproduhinthi també las mes notables poesias escritas en catalá y contingudas en diferentas publicacions notantse en la elecció de las mateixas lo molt coneixement que de la actual renaixensa catalana té son director. Felicitem novament á tant entussiasas fills de Catalunya per los esforços que están fent en bé del nostre idioma. La colecció de *La Aureneta* arribada á nostras mans alcanza al número 73.

La copa dels CATALANS.—Ab aquest epígrafe publica 'l *Messenger du Midi* las rallas que transcribim á seguiment y que de segur llegirán de grat nostres suscritors.

«Nostres lectors ignoran potser que, en una reunió de poetas provensals y del Languedoc, celebrada á Avinyó'l 21 de Maig de 1876, baix la presidencia de Mistral, M. Bonnet, membre de la *Société Archeologique* de Bésiers, proposá que s' oferís als Catalans una copa artística, en regraciament de la qu' ells oferiren, fa deu anys, als Provensals.

«Lo Comité de las festas llatinas nos comunica una carta de M. Romieux, segons la qual l' entrega d' aquesta penyora de confraternitat internacional tindrà lloch á Montpeller. Segurament será el Peyron, lo 24 ó 25 de Maig, que será solemnement oferta als delegats de Catalunya, despues de l' execució musical de diversos ayres populars ó nacionals, del paissos neo-llatins.

Avinyó, 20 Febrer 1878.

Al Sr. Secretari del Comité de las festas llatinas.

«Senyor: vos don las gracias per haverme comunicat lo projecte de programa preliminar que 'l Comité de las festas llatinas ha acordat ultimament, d' acort ab la Felibrería, y per haverhi comprés la entrega de la copa als Catalans. Lo 15 d' Abril, época en que 'm será entregat per l' artista, tindré l' honor de posar en vostras mans aquest present simbolich y confraternal.

«Ja 'm fareu á saber lo dia en que hauré de ferne l' oferta, de part y en nom dels suscritors, als nostres amichs de Catalunya, Valencia y Mallorca.

«Llegiu, vos prech, esta carta al Comité de las festas, y vos rebèu l' expressió de mos mellors sentiments.»

Roumieux.

Gracias per tot als nostres amichs de l' altra banda de Pirineus; y

estiguéu segurs de que en sa copa, segons noticias, acabada obra d'art, hi sabréu beure, com ells en la nostra, 'l veritable esperit de germanó y l'entussiasme sant per nostrá comuna brillejant historia.

D. Joaquin Marsillach ha publicat ultimament una obra de 152 planas ab lo titol de RICARDO WAGNER-*ensayo biográfico-crítico*, a' un extens prólech del distingit catedràtich D. Joseph de Letamendi. Com nos n'ocuparem extensament res dirém are sobre ella fent notar empero que es la primera obra publicada en Espanya sobre tan distingit mestre y que lo públich musical l' ha rebuda ab gran entussiasme.

L' Associació d' aficionats á la cassa ha publicat una escitació á tots los cassadors demanántloshi que complSCAN la veda, redactada en catalá.

Un afectuós aplauso á aquesta nova institució que manifesta esperit tan catalanista.

L' erudit escriptor D. Lluís Cutchet ha sigut nombrat soci corresponent de la Academia de la Historia.

Felicitem de tot cor al Sr. Cutchet per la distinció de que tan mereixedor l' han fet sos comeixements y s' amor á Catalunya.

Enviem nostra mes entussiasta enhorabona als actors del Teatre Catalá pel desempenyo de *La ma freda*. La senyoreta Cazurro, 'ls Srs. Fontova, Goula, Fuentes, Pinós, desempenyaren d' una manera acabada sos respectius papers, distingintse entre tots, lo Sr. Soler y la Sra. Abella. Aquesta última es superior á tota ponderació; coneixiam las cualitats de la primera dama jove de nostre teatre en lo género dramátich empero may hauriam cregut que tingués tantas disposicions per la tragedia.

Dias passats celebrá l' Associació de Mestres d' Obras de Catalunya, la sessió inaugural de sos treballs durant lo actual any. Comensá la sessió lo secretari D. Pere Buqueras llegint la memoria reglamentaria, donant-á coneixer despres lo Sr. Reventós lo dictámen del Jurat del concurs artístich obert, segons lo cual foren premiats: D. Felix Viura, manyá, ab lo premi de serralleria per una magnífica pinya ó pinacle de ferro pera un reixat; D. Jaume Pujol y Baucis ab un accésit al premi de cerámica; y 'l Sr. Folch y Brosa ab los premi y accessit de pedra artificial. Lo Sr. President Don Joseph Torner, llegí seguidament un ben escrit discurs alusiu al acte y 'n pronunciá altre sobre 'ls concursos lo soci honorari Don Marcial de la Cámara, de Valladolid, que com á un dels mes entussiasmas y principals adalids de la classe ha vingut á Barcelona expressament pera assistir á eixa important sessió.

En lo local, perfectament adornat, s' hi veuen comensats un museu de materials de construcció y altre de objectes arqueològichs que 'n conté alguns de molt notables.

Ha mort en Sevilla l' autor de la *Historia crítica de la literatura española* y de tantas otras obras notables, D. Joseph Amador de los Rios.

Nosaltres que recordem tota la consideració que dispensaba tan eminent escriptor á nostra literatura antiga y moderna, com ho revelá ben be en la contestació al discurs d' entrada á la Academia de

D. Victor Balaguer, no podem menys d' associarnos al dolor que ha causat tan sensible perdua en tots los centres literaris d' Espanya.

Lo jove artista D. Enrich Serra que fa poch marxá á Roma á perfeccionar sos estudis pensionat per alguns entussiasmas de son talent, ha retratat últimament del natural al actual Papa Lleó XIII. Felicitem al Sr. Serra per la distinció obtinguda que posa mes de relleu las bonas cualitats de dibuixant que tothom li reconeix.

La juventud católica, academia científico literaria de Tortosa, publica las bases d' un certámen pera 'l próxim mes de setembre. Entre 'ls sis premis oferts no mes n' hi há un (del Bisbe de la Diócesis) que dega ser en la llengua patria. Nosaltres hauriam desitjat ja que la iniciadora de la idea 's diu *La juventud católica*, hagués seguit l' exemple de son Pastor dant cabuda en tots los temas á nostra literatura. També es una virtut del cel l' amor á tots lo dels avis.

Lo premi ofert per lo Sr. Bisbe, que de cor li agraheim com á bons catalans consisteix en un exemplar ricament encuadernat de la magnífica obra de August Nicolás *La Virgen María y el plan divino*, al mellor himne en honor de *La Verge de la Cinta* d' aquella ciutat.

Lo distingit advocat de Figueras D. Enrich Serra Causa ha publicat lo *Almanach y Guia del Ampurdá pera l' any 1878* mes complert si cab que 'l de l' any anterior que tant alabarem en la Renaixensa. En la 1.ª de las dos seccions en que está dividit hi figuran entre altres travalls un notable estudi de D. Joaquim Botet y Sisó titolat Juncaria y la continuació del estudi de las aus comunas en l' Ampurdá que comensá l' any anterior D. Francisco Jordi y duas poesías catalanas l' una de D. Arturo Gallard y altre de D. Angel Guimerá.

La segona secció conté un gran número de datos indispensables podem dir á tots los Ampurdanesos y á tots los que ab aquella comarca tenen relacions, puig á més del domicili de totas las personas que teneñ carrech oficial hi ha una resenya dels medis de locomoció, firas, mercats y festas majors. Conté ademés un plano detalladissim de la ciutat de Figueras. Se ven en las principals llibrerías al ínfim preu de 2 rals.

S' ha posat en venda lo drama del Sr. Soler *Lo Contramestre*.

SUMARI

J. PELLA Y FORGAS	Grans exemples	177
FRANCISCO MANEL PAU	Impresions de Pare	199
ANTONI VILANOVA	Exposició de pinturas á Madrid	209
DAMÁS CALVET	Mallorca cristiana (poema)	214
JACINTO TORRES REYATÓ	Lo Plany del Rosinyol	224
J. SERRA Y CAMDELACREU	L' anell de prometatge	227
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona	228
	NOVAS	229
	LLIBRE DE COSES ASSENYALADES (folletí.)	